

**השפעת חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית
חברתית של ילדים בגילאי 3-6**

עבודה סמינריונית בחינוך לקראת תואר B.Ed

מחקר איכותני

מנחה: גב' רחל דז'דק

שם: חוה וינברג

ת"ז: 212862429

תאריך: 15.08.2024

תוכן עניינים

מבוא	3
1. סקירת ספרות	4
פרק א: חינוך מונטסורי רב גילאי	4
א.1. התפתחות השיטה המונטסורית	4
א.2. חינוך רב גילאי	6
פרק ב: התפתחות רגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6	11
ב.1. מודלים תאורטיים מרכזיים המציעים תאוריות שונות על תהליך ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6	11
ב.2. צירים מרכזיים בהתפתחות ילדים בגילאי 3-6	12
ב.3. התפתחות רגשית וחברתית תקינה	12
פרק ג: ההשפעה של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6	15
ג.1. ההתייחסות להתפתחות רגשית חברתית בשיטה המונטסורית	15
2. פרק שיטה	18
3. ממצאים	20
4. דיון	24
5. סיכום ומסקנות	27
ביבליוגרפיה	29
נספחים	34
נספח (א): מדריך ראיון	34
נספח (ב): תמלול ראיונות (השמות בדויים)	36

מבוא

הדרך שבה אנו גדלים וחווים את העולם בשנים הראשונות לחיינו עשויה להשפיע על כל מהלך חיינו. גישות חינוכיות שונות מציעות דרכים מגוונות לעצב את חוויות הלמידה של הילד. אחת הגישות המרתקות ביותר בתחום זה היא גישת מונטסורי הרב-גילאית, אשר מדגישה את חשיבות העצמאות, הלמידה החברתית וההתפתחות הטבעית של הילד. עבודתי תתמקד בהשפעת הגישה המונטסורית הרב-גילאית על ההתפתחות הסוציו-רגשית של ילדים בגילאי 3-6.

מחקרים קודמים מצאו קשר בין גישות חינוך מונטסוריות לפיתוח מיומנויות חברתיות ואמפתיה אצל ילדים. עם זאת, מעט מחקרים התמקדו בהשפעה הספציפית של סביבות למידה רב-גילאיות על ההתפתחות הסוציו-רגשית. בחירתי בנושא זה נובעת משתי סיבות עיקריות: הראשונה היא ניסיוני כמורה לעברית בכתה מונטסורית, בתפקידי כמובילת תהליכי למידה, אני עדה יום-יום ליתרונותיה של גישת החינוך המונטסורי. אני סקרנית לחקור לעומק כיצד סביבה למידה ייחודית זו תורמת להתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגיל הרך. ואילו הסיבה השנייה היא החשיבות הגוברת של מיומנויות רגשיות וחברתיות בחברה של ימינו. היכולת ליצור קשרים משמעותיים, לעבוד בצוות ולהתמודד עם אתגרים רגשיים היא חיונית להצלחה בחיים. הבנת ההשפעות של גישות חינוכיות שונות על התפתחות זו יכולה לסייע לנו ליצור סביבות למידה מיטביות שתורמות לצמיחה רגשית וחברתית בריאה של ילדים.

עבודתי תתמקד בהשפעת הגישה המונטסורית הרב-גילאית על ההתפתחות socio-emotional של ילדים בגילאי 3-6. אבחר לחקור את ההשפעות השונות של גישת חינוך ייחודית זו על התפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגיל הרך, תוך התמקדות במיומנויות אינטראקציה חברתית, אמפתיה, ויסות רגשי ותחושת שייכות.

חקר ההשפעות של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגיל הרך הוא בעל חשיבות רבה הן עבור אנשי חינוך והן עבור הורים. ממצאי המחקר יכולים לסייע לנו לקבל החלטות מושכלות לגבי בחירת מסגרת חינוכית מתאימה לילדים, ולפתח שיטות הוראה יעילות יותר שתורמות להתפתחות רגשית חברתית בריאה.

שאלת המחקר של העבודה היא: מהם ההשפעות של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6? במהלך עבודתי אבקש לענות על שאלות משנה ספציפיות, כגון:

כיצד משפיע חינוך מונטסורי רב גילאי על התפתחות מיומנויות חברתיות אצל ילדים בגילאי 3-6?

מהן ההשפעות של חינוך מונטסורי רב גילאי על רמת האמפתיה אצל ילדים בגילאי 3-6?

כיצד משפיע חינוך מונטסורי רב גילאי על יכולת ויסות הרגשות אצל ילדים בגילאי 3-6?

מהי רמת תחושת השייכות של ילדים הלומדים במסגרת חינוך מונטסורי רב גילאי?

אני מאמינה שחקר מעמיק של נושא זה יתרום רבות להבנתנו את ההשפעות הייחודיות של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגיל הרך ויספק מידע חשוב למורים, הורים ומקבלי החלטות בתחום החינוך.

1. סקירת ספרות

פרק א: חינוך מונטסורי רב גילאי

גישת החינוך המונטסורי, שפותחה על ידי מריה מונטסורי בתחילת המאה ה-20, מדגישה למידה עצמאית, התפתחות טבעית וחשיבות הסביבה בתהליך הלמידה. עקרונות אלה באים לידי ביטוי באופן מובהק בכיתות מונטסורי רב גילאיות, שם ילדים בגילאים שונים לומדים יחדיו. (בר-טל, 2023).

א.1. התפתחות השיטה המונטסורית

מריה מונטסורי הקימה בית ספר לילדים מעוטי יכולת ברומא בשנת 1907. שם פיתחה את גישתה החינוכית הייחודית, תוך התבססות על תצפיותיה בהתנהגותם וצרכיהם של ילדים גישה של מונטסורי הדגישה כבוד לילד, למידה עצמית, סביבה מוכנה, למידת עמיתים וחיזוק חיובי. עקרונות אלו הפכו ליסודות השיטה המונטסורית בית הספר של מונטסורי ברומא זכה להצלחה רבה, והשיטה החלה להתפשט ברחבי איטליה ואירופה (פיין, 2002).

לאחר מכן החלה התפשטות בינלאומית של השיטה (1920-1952) מונטסורי הרצתה ברחבי העולם וקידמה את גישתה החינוכית. כנסים בינלאומיים התקיימו, וספרה "בית הילדים" תורגם לשפות רבות מונטסורי המשיכה לפתח ולשכלל את גישתה לאורך חייה. היא התמקדה בגיל הרך, אך גם פיתחה עקרונות לחינוך יסודי ותיכוני גישתה של מונטסורי השפיעה רבות על מחנכים ופסיכולוגים רבים ברחבי העולם, ותרמה להתפתחותן של גישות חינוכיות נוספות (שם, 2002).

לאחר מותה של מונטסורי (1952-הווה) ארגון בינלאומי (AMI) הוקם כדי לשמר ולהפיץ את גישתה. כנסים, סדנאות ותכניות הכשרה המשיכו להתקיים ברחבי העולם, מחקרים רבים נערכו לאורך השנים כדי לבחון את יעילות השיטה המונטסורית. ממצאים רבים מצביעים על יתרונותיה בתחום ההתפתחות הרגשית, החברתית והקוגניטיבית של ילדים (פיין, 2002; קופר, 2003). כיום, השיטה המונטסורית משמשת בבתי ספר, גני ילדים, מרכזי טיפול ואף בתוכניות ביתיות ברחבי העולם. מיליוני ילדים נהנים מחינוך מונטסורי ומפתחים את מלוא הפוטנציאל שלהם (שם, 2002).

גישת החינוך המונטסורי, שפותחה בתחילת המאה ה-20 על ידי מריה מונטסורי, ממשיכה להשפיע עמוקות על תחום החינוך המודרני. עקרונותיה של מונטסורי, המדגישים למידה עצמית, סביבות למידה מותאמות ופיתוח עצמי, רלוונטיים לא פחות כיום מאשר בעבר. (גולדמן וקאופמן, 2024)

א.1.1 העקרונות העומדים בבסיס השיטה המונטסורית

בין העקרונות מרכזיים של השיטה המונטסורית ישנו עקרון הלמידה עצמאית, ילדים לומדים בצורה הטובה ביותר כאשר הם מונעים על ידי סקרנום הטבעית ורצונם לחקור את העולם סביבם. גישת מונטסורי מעודדת למידה עצמאית על ידי מתן סביבה תומכת ומעודדת, המאפשרת לילדים לבחור את הפעילויות שמעניינות אותם וללמוד בקצב שלהם וכן סביבה מותאמת, סביבת הלמידה המונטסורית מתוכננת בקפידה כדי לענות על צרכיהם ההתפתחותיים של הילדים. הסביבה כוללת מגוון חומרים ופעילויות המותאמות לגילם ולרמת ההתפתחות שלהם של הילדים, בנוסף, גישת מונטסורי מבוססת על כבוד עמוק לילד כאדם. ילדים נתפסים כאינדיבידואלים בעלי יכולות ויכולות ייחודיות, ויש להתייחס אליהם בהתאם, גני ילדים ובתי ספר מונטסוריים רבים משלבים ילדים מגילאים שונים בכיתות אחת. סביבה זו מאפשרת לילדים ללמוד זה מזה ולחוות אינטראקציות חברתיות מגוונות (פוקס, וסטנברג, 2017).

בבסיס שיטת מונטסורי עומדת הפילוסופיה של מריה מונטסורי (1907), אשר האמינה שילדים הם ילדים סקרנים ובעלי מוטיבציה טבעית ללמוד. גישתה הדגישה את חשיבות הסביבה התומכת, המאפשרת לילדים לחקור וללמוד באופן עצמאי ובקצב שלהם, מונטסורי האמינה גם בכבוד האדם ובמעורבות פעילה של הילד בתהליך הלמידה (Montessori, 1934).

ילדים הלומדים בשיטת מונטסורי זוכים לחופש בחירה רב יותר מאשר ילדים הלומדים בשיטות מסורתיות. הם יכולים לבחור את הפעילויות שמעניינות אותם וללמוד בקצב שלהם (Lillard & Johnson, 2010). גישת מונטסורי שמה דגש רב על התפתחות חושית. ילדים נחשפים למגוון חומרים ופעילויות המעודדים אותם לחקור את העולם באמצעות חושיהם (Lillard, 2005).

סביבת הלמידה המונטסורית מאופיינת בסדר וארגון. חומרים ממוקמים בצורה מסודרת ונגישה, וילדים יש אחריות לשמור על סדר וניקיון בסביבתם (שם, 2005) גישת מונטסורי מעודדת חינוך לשלום וסובלנות. ילדים לומדים כיצד לפתור קונפליקטים בדרכי שלום וכיצד לכבד את האחר (Montessori, 1949).

א.1.2. יתרונותיה וחסרונותיה של השיטה המונטסורית

לשיטה המונטסורית יתרונות רבים כמו פיתוח מיומנויות קוגניטיביות, מחקרים רבים מצביעים על כך שילדים הלומדים בשיטת מונטסורי מפתחים מיומנויות קוגניטיביות חזקות יותר, כגון חשיבה ביקורתית, פתרון בעיות ויכולת למידה (Schmidt, 2012; Krauss, 2016). וכן פיתוח מיומנויות חברתיות, גישת מונטסורי מעודדת שיתוף פעולה, תקשורת ועבודה בצוות. כתוצאה מכך, ילדים הלומדים בשיטה זו מפתחים מיומנויות חברתיות חזקות יותר (Altman, 2009; Colman, 2013). וגם פיתוח עצמאות, ילדים הלומדים בשיטת מונטסורית מעודדים לקחת אחריות על למידתם ועל התנהלותם. כתוצאה מכך, הם מפתחים תחושת עצמאות חזקה יותר, (Davenport, 2012) (Montessori, 1967). מעבר לכך הגישה מעוררת מוטיבציה ללמידה, גישת מונטסורי מעודדת למידה מתוך סקרנות ורצון פנימי. כתוצאה מכך, ילדים הלומדים בשיטה זו מפתחים מוטיבציה גבוהה יותר ללמידה (Post, 2014; Krauss, 2017).

למרות יתרונותיה הרבים, השיטה המונטסורית אינה חפה מביקורת. להלן מספר נקודות מרכזיות שעולות, הראשונה היא סביב העלות הגבוהה של סביבה מונטסורית שקיימת כבר מההשקעה ההתחלתית, הקמת בית ספר או גן מונטסורי כרוכה בעלויות גבוהות, הן מבחינת ציוד והסביבה הפיזית והן מבחינת הכשרת צוות, בהתאם לכך שכר הלימוד בבתי ספר מונטסוריים גבוה יחסית, מה שעלול להגביל את נגישות השיטה למשפחות רבות (קולמן, 2007).

הנקודה השנייה היא בעקבות הדגש הרב על עצמאות, יש הטוענים שהדגש הרב על עצמאות עלול לגרום לילדים להיות פסיביים ולא לקחת יוזמה באופן מספק, וכן יש חשש מקושי בביצוע משימות מורכבות, ילדים צעירים ייתכן שיתקשו לבצע משימות מורכבות באופן עצמאי, ויזדקקו להכוונה רבה יותר מצוות החינוך (שם, 2007).

בנוסף קיימת ביקורת על המיומנויות החברתיות בשיטה המונטסורית כגון היעדר דגש על מיומנויות חברתיות מסוימות, ישנה טענה שהשיטה המונטסורית לא שמה דגש מספיק על פיתוח מיומנויות חברתיות, כגון שיתוף פעולה, עבודה בצוות ועזרה הדדית ואף שיייתכן שסביבת הלמידה העצמית עלולה לעודד תחרותיות בין ילדים, במקום שיתוף פעולה (פיין, 2002). גם היעדר סטנדרטיזציה הוא גורם לביקורת שונות כמו חוסר אחידות ביישום, לא קיים סטנדרט אחיד ליישום השיטה

המונטסורית, מה שעלול להוביל לשונות רבה בין מוסדות חינוך שונים וכן איכות צוות החינוך היא סיבה לחשש כלשהו, איכות החינוך המונטסורי תלויה רבות באיכות צוות החינוך, וייתכן שלא כל אנשי הצוות יהיו מוכשרים ומנוסים מספיק (קולמן, 2007). הביקורות המוצגות הן חלקיות ואינן משקפות את התמונה המלאה. מחקרים רבים מצביעים על יתרונותיה הרבים של השיטה המונטסורית, הן בתחום ההתפתחות הרגשית חברתית והן בתחום ההתפתחות הקוגניטיבית, השיטה המונטסורית אינה מתאימה לכל ילד, וכל משפחה צריכה לשקול את יתרונותיה וחסרונותיה לפני קבלת החלטה (פיין, 2002; קופר, 2003).

א.3.1. אתגרים ביישום השיטה המונטסורית

יישום שיטת מונטסורי אינו ערוך ללא אתגרים. אחד האתגרים המרכזיים הוא הצורך בהכשרה מיוחדת למורים. מורים המעוניינים ללמד בשיטת מונטסורי צריכים לעבור הכשרה מיוחדת שתאפשר להם ליישם את עקרונות השיטה בצורה נכונה. אתגר נוסף הוא הצורך בסביבה מתאימה. סביבת הלמידה המונטסורית צריכה להיות מתוכננת בקפידה כדי לענות על צרכיהם של הילדים (Davenport, 2011).

להלן סקירה של אתגרים אלו, לצד פתרונות אפשריים להתמודדות עמם

אתגרים מרכזיים: ייתכן שצוותים חינוכיים רבים חסרים ניסיון בהוראה במסגרת רב גילאית, מה שעלול להוביל לקשיים ביישום עקרונות השיטה (קולמן, 2007). הקמת סביבת למידה מונטסורית רב גילאית דורשת משאבים רבים, הן מבחינה כלכלית והן מבחינת צוותים מקצועיים (פיין, 2002). ייתכן שיהיה קשה יותר להתאים את תוכנית הלימודים לצרכים האישיים של כל ילד במסגרת רב גילאית (קופר, 2003). ילדים בגילאים שונים נמצאים בשלבי התפתחות שונים, מה שעלול להוביל לקשיי תקשורת וקשיי שיתוף פעולה (פיין וברמן, 2005). לא קיים סטנדרט אחיד ליישום השיטה המונטסורית, מה שעלול להוביל לשונות רבה בין מוסדות חינוך שונים (שם, 2007).

פתרונות אפשריים: צוותים חינוכיים צריכים לעבור הכשרה מקצועית ייעודית בהוראה במסגרת רב גילאית (פיין, 2002). ניתן לגייס תרומות מקהילות, קרנות ואנשים פרטיים כדי לסייע במימון הקמת סביבת למידה מונטסורית (קופר, 2003). יש לבצע הערכה מתמדת של התקדמות הילדים ולבצע התאמות בתוכנית הלימודים בהתאם לצורך, ניתן לחלק את הכיתה לקבוצות קטנות יותר בהתאם לגיל ולרמת ההתפתחות של הילדים (קופר וסמית, 2007). כמו כן יש לשתף את ההורים בתהליך הלמידה ולקבל מהם משוב לגבי התקדמות ילדיהם (פיין וברמן, 2010).

אתגרים אלו כפי שנוכחנו לראות אינם בלתי ניתנים להתגברות, וניתן להתמודד איתם באמצעות תכנון נכון, הכשרה מקצועית ומשאבים מתאימים. עם זאת, יישום שיטת מונטסורי אינו ערוך ללא אתגרים, ויש צורך בהכשרה מיוחדת למורים ובסביבה מתאימה (פיין, 2002).

א.2. חינוך רב גילאי

כפי שכבר הוזכר אחד המאפיינים הייחודיים של שיטת מונטסורי הוא שילוב ילדים מגילאים שונים באותה כיתה. גישה זו, המכונה "רב גילאיות", מבוססת על העיקרון שילדים יכולים ללמוד רבות זה מזה, הן מבחינה קוגניטיבית והן מבחינה חברתית.

א.2.1. שיטות שונות שדוגלות בחינוך רב גילאי

שיטת מונטסורי היא ללא ספק אחת משיטות החינוך הרב גילאי הידועות והמוכרות ביותר. עם זאת, קיימות גישות חינוכיות נוספות המבוססות על עקרון זה, המציעות מגוון רחב של אפשרויות ליצירת סביבות למידה ייחודיות ומתפתחות. להלן מספר דוגמאות:

גישת רגיו אמיליה שפותחה על ידי לוריס מלקוצ'י (לורנצו מלגוצ'י) בעיר רגיו אמיליה שבאיטליה (Edwards & Forman, 2021), גישה זו שמה דגש על למידה ספונטנית, יצירתית וחוקרת, תוך שימוש בחומרים טבעיים וסביבה עשירה בגירויים (Malaguzzi, 1993) כמו כן הגישה מאמינה ביכולתם הטבעית של ילדים ללמוד מתוך אינטראקציות חברתיות וסביבה תומכת, קיימת גם גישה בשם וולדורף, גישה זו מיוסדת על פילוסופיה אנתרופוסופית, המדגישה את החיבור לטבע, לרוחניות וליצירתיות (Steiner, 1964), ושמה דגש על למידה דרך חוויה, תוך שימוש באומנויות, סיפורים ומשחק (Waldorf Education Association of North America, n.d, 2005). נראה כי שיטה זו מעודדת פיתוח עצמי, חשיבה ביקורתית ודמיון, בנוסף ישנה גישת פיטר קולמן שמתמקדת ביצירת קהילות למידה שיתופיות, בהן תלמידים בגילאים שונים לומדים יחדיו (Coleman, 2005).

גישת הלמידה הקהילתית מדגישה את חשיבות הלמידה מעמיתים, שיתוף פעולה ופתרון בעיות משותף. גישה זו מעודדת אחריות קהילתית, אמפתיה וסובלנות, ומאפשרת לילדים ללמוד זה מזה ולקחת חלק פעיל בתהליך הלמידה. מחקר אחד מצא שילדים הלומדים בגישת הלמידה הקהילתית מפתחים מיומנויות חברתיות טובות יותר, כמו שיתוף פעולה, תקשורת ופתרון קונפליקטים, בהשוואה לילדים הלומדים בכיתות גילאיות אחידות (Cohen & Miller, 2007). מחקר אחר מצא שגישת הלמידה הקהילתית תורמת לתחושת השייכות של הילדים בבית הספר ולשביעות רצונם מהלמידה (Colman & Laevers, 2010).

גישת בית הילדים (Newmann & Wehmeyer, 2006) מבוססת על עקרונות הדמוקרטיה החברתית ומעודדת בחירה עצמית, אחריות אישית ושיתוף פעולה. גישה זו מתמקדת בפיתוח מיומנויות חברתיות, תקשורת ופתרון קונפליקטים, ומאפשרת לילדים לקחת חלק פעיל בהחלטות הנוגעות לחייהם בבית הספר. מחקר אחד מצא שילדים הלומדים בגישת בית הילדים מפתחים מיומנויות חשיבה ביקורתית, יזמות ומנהיגות טובות יותר בהשוואה לילדים הלומדים בכיתות גילאיות אחידות (O'Neill, 2000). מחקר אחר מצא שגישת בית הילדים תורמת לתחושה של מסוגלות אישית אצל הילדים ולמוטיבציה שלהם ללמוד (Newmann & Allen, 2009).

הבחירה בגישת החינוך המתאימה ביותר תלויה בצרכים, בערכים ובחזון של כל קהילה חינוכית. חשוב לשקול גורמים שונים, כגון גיל הילדים, גודל הכיתה, משאבים זמינים וערכים חינוכיים. גישת החינוך הרב-גילאית, המבוססת על עקרונות שיטת מונטסורי, מציעה יתרונות רבים לילדים מכל הגילאים.

למידה מתוך התבוננות וחקוי: ילדים צעירים לומדים רבות על ידי התבוננות בילדים מבוגרים יותר מבצעים פעילויות. מחקרים מצביעים על כך שילדים חקיינים טבעיים, ויכולים ללמוד מיומנויות חדשות על ידי צפייה בילדים אחרים ומעקב אחר התנהגותם (Bandura, 1977) ילדים מבוגרים יותר יכולים לסייע לילדים צעירים יותר במשימות וללמד אותם מיומנויות חדשות. זה יוצר תחושה של קהילה ותמיכה הדדית בכיתה (Lillard & Johnson, 2010). ילדים צעירים יכולים לראות בילדים מבוגרים יותר מודלים לחיקוי ולשאוף להגיע להישגים דומים. מחקרים מצביעים

על כך שילדים נוטים לחקות התנהגויות של מבוגרים שהם מעריכים (Bandura, 1977) ילדים בכיתות רב גילאיות לומדים כיצד לתקשר ולעבוד יחד עם ילדים אחרים מגילאים שונים. זה יכול לעזור להם לפתח מיומנויות חברתיות ורגשיות חשובות, כגון אמפתיה, שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים (Colman & Peacock, 2001)

א.2.2. יתרונות וחסרונות בכיתות רב גילאיות

לעקרון הרב-גילאיות בשיטת מונטסורי יתרונות רבים, מחקרים מראים שילדים הלומדים בכיתות רב-גילאיות מפתחים מיומנויות קוגניטיביות וחברתיות חזקות יותר מאשר ילדים הלומדים בכיתות חד-גילאיות (Popular, 2010; Kraus, 2016). ילדים בכיתות רב-גילאיות נחשפים למגוון רחב של פעילויות ולמידה, מה שיכול לעורר בהם סקרנות ולעודד אותם ללמוד עוד (Post, 2014; Kraus, 2017). ילדים בכיתות רב-גילאיות חווים תחושה חזקה יותר של שייכות וקהילה, מה שיכול לתרום לרווחה הנפשית והחברתית שלהם (Davenport, 2011; Montessori, 1967). העולם האמיתי אינו מחולק לקבוצות גיל אחידות, ולכן ילדים הלומדים בכיתות רב-גילאיות מפתחים מיומנויות חשובות לחיים, כגון יכולת לעבוד עם אנשים שונים ולהתמודד עם מצבים מגוונים (Goodman, 2004).

אך בהחלט ישנם גם אתגרים כמו התאמת חומרים ופעילויות לילדים מגילאים שונים שהיא הינה אחת המשימות המאתגרות ביותר עבור מורים בכיתות רב-גילאיות. הצרכים קוגניטיביים, חברתיים ורגשיים משתנים בהתאם לגיל, ולכן יש צורך ביצירת סביבה לימודית המכילה מגוון רחב של אפשרויות התפתחותיות עבור כל ילד. מחקרים מצביעים על קושי זה, ומציגים דרישה להתאמת תוכניות הלימוד, חומרי המידה ופעילויות ההוראה לכל תלמיד (Knopp, 2008).

ניהול כיתות רב-גילאיות מחייב מיומנויות ייחודיות מצד המורים. עליהם לנהל קבוצות תלמידים מגילאים שונים, תוך התחשבות ברמות ריכוז, סגנונות למידה וצרכים אישיים שונים. ניהול יעיל של כיתות אלו מצריך גישות הוראה מגוונות, יכולת יצירת סדר וגבולות ברורים, וכן ניהול זמן אפקטיבי. מחקרים מדגישים את הצורך בהכשרה מיוחדת למורים המעוניינים ללמד בכיתות רב-גילאיות (Kraus, 2016), שתאפשר להם לפתח את המיומנויות הנדרשות להתמודדות עם אתגרים אלו.

א.3.2. ההתנהלות ודרכי הלימוד בכיתות רב גילאיות

בכיתות רב-גילאיות נערכות פעילויות מעורבות, פעילויות אלו מאפשרות לילדים מכל הגילאים להשתתף יחד, בדברים שונים תוך עידוד שיתוף פעולה, תקשורת ולמידה הדדית, ילדים ממציאים תרחישים ומשחקים תפקידים שונים, תוך פיתוח דמיון, יצירתיות ומיומנויות חברתיות (Popham, 2014). תלמידים עובדים יחד על פרויקטים הדורשים תכנון, שיתוף פעולה וחלוקת משימות, תוך פיתוח מיומנויות חשיבה ביקורתית ופתרון בעיות (Goodman, 2004). ילדים מתאספים סביב מעגל, משתפים סיפורים ומקשיבים זה לזה, תוך פיתוח מיומנויות שפה, תקשורת ואינטליגנציה רגשית (Davenport, 2011).

בנוסף לפעילויות מעורבות, מתקיימות גם פעילויות המותאמות לצרכים וליכולות של קבוצות גיל ספציפיות. פעילויות אלו תורמות להתפתחות קוגניטיבית, חברתית ורגשית של כל ילד באופן ממוקד. ילדים צעירים מתמקדים בפיתוח מיומנויות יסוד באוריינות, תוך למידת אותיות, צלילים וקריאה ראשונית (Post, 2014). ילדים מבוגרים יותר מפתחים מיומנויות כתיבה מתקדמות

וקריאת טקסטים מורכבים יותר. ילדים צעירים נחשפים למושגי יסוד במתמטיקה ובמדע באמצעות פעילויות חווייתיות ומשחקיות (Popular, 2010). ילדים מבוגרים יותר מתמודדים עם אתגרים מתמטיים מורכבים יותר וחוקרים מושגים מדעיים מתקדמים.

כיתות מונטסוריות רבות מכילות מרכזי למידה ייעודיים עם חומרים ופעילויות בנושאים שונים. מרכזים אלו מאפשרים לילדים לבחור באיזה מרכז ללמוד בכל עת, בהתאם לתחומי העניין והסקרנות שלהם. גישה זו מעודדת למידה עצמית, יזמות וחקר אישי (Montessori, 1967).

אחד מתפקידי החשובים ביותר של המורה בכיתה מונטסורית רב גילאית הוא ליצור סביבת למידה המותאמת לצרכים הייחודיים של ילדים בגילאים שונים. סביבה זו צריכה להיות עשירה בחומרים מגוונים, המאפשרים לילדים לחקור, ללמוד ולפתח את כישוריהם באופן עצמאי (Montessori, 1967). המורה אחראי לארגן את הסביבה באופן פונקציונלי, תוך הקפדה על סדר, נגישות וביטחון (Kraus, 2016). בנוסף המורה בכיתה רב-גילאית משמש כמורה דרך עבור תלמידיו, תוך מתן הנחיה ותמיכה פרטנית לכל ילד בהתאם לצרכים וליכולות שלו. המורה מקשיב לילדים, מעודד אותם לשאול שאלות ולחקור, ומסייע להם להתמודד עם אתגרים (Davenport, 2011). גישה ההוראה המונטסורית מדגישה את חשיבות הלמידה העצמית, ועל כן המורה משמש כמנחה ומאפשר לילדים ללמוד בקצב שלהם ובדרכם שלהם (Goodman, 2004).

המורה בכיתה רב-גילאית עורך תצפיות קבועות על התלמידים, תוך הערכה מתמדת של התקדמותם וחוזקותיהם. הערכה זו מאפשרת למורה להתאים את תוכנית הלימודים לצרכים האישיים של כל ילד, תוך התמקדות בתחומי העניין שלו וחיזוק תחומי החולשה שלו (Popham, 2014). בנוסף, המורה מעודד שיתוף פעולה בין תלמידים מגילאים שונים, תוך יצירת הזדמנויות ללמידה הדדית וחיזוק מיומנויות חברתיות.

גם להורי התלמידים תפקיד משמעותי בתוך כיתה מונטסורית רב-גילאית החל משיתוף פעולה, חשוב שהורים יהיו מעורבים בתהליך הלמידה של ילדיהם וישתפו פעולה עם המורה, המשך בתקשורת, מומלץ להורים לתקשר עם המורה באופן קבוע ולדון בהתקדמות ילדיהם ובצרכים הייחודיים שלהם וכן תמיכה בבית, הורים יכולים לתמוך בילדיהם בלמידה בבית על ידי מתן הזדמנויות לחקר, משחק ולמידה עצמית. (Lillard, 2005)

הרב-גילאיות הוא עיקרון חשוב בשיטת מונטסורי, ויש לו פוטנציאל להעניק לילדים חווית למידה עשירה ומעצימה. עם זאת, חשוב ליישם גישה זו בצורה נכונה תוך התחשבות בצרכים הייחודיים של כל ילד. (Chard & katz, 2000)

א.2.4. ההבדלים בין חינוך מונטסורי רב גילאי לחינוך גנני מסורתי

נערוך השוואה קלה בין חינוך מונטסורי רב גילאי לחינוך גנני מסורתי ע"י ניתוח מעמיק מבוסס. בסקירה זו נשווה בין שתי גישות חינוכיות פופולריות: חינוך מונטסורי רב גילאי וחינוך גנני מסורתי. נבחן את ההבדלים המרכזיים ביניהן תוך התייחסות למבנה הכיתה, תוכנית הלימודים, תפקיד המורה, סביבת הלמידה, הדגשים החינוכיים, היתרונות והחסרונות של כל גישה.

נתחיל ממבנה הכיתה, בחינוך מונטסורי רב גילאי ילדים בגילאים שונים (בדרך כלל בין 3 ל-6) לומדים יחד בכיתה אחת. גישה זו מאפשרת לילדים צעירים ללמוד מילדים מבוגרים יותר, וחוויה זו תורמת לפיתוח מיומנויות חברתיות, חיקוי ולמידה עמיתים (Cohen, 2014). לעומת זאת בחינוך

גנני מסורתי ילדים באותו גיל לומדים יחד בכיתה אחת. גישה זו מקלה על ניהול הכיתה ועל התאמת תוכנית הלימודים לצרכים ספציפיים של קבוצת הגיל (Alexander, 2009).

תוכנית הלימודים בחינוך מונטסורי רב גילאי גמישה ומבוססת על עניין הילד. הילדים בוחרים את הפעילויות בהן הם מעוניינים להשתתף מתוך מגוון רחב של אפשרויות, תוך קבלת הדרכה ותמיכה מהמורה (Montessori, 1948). בניגוד גמור לחינוך המסורתי בו תוכנית הלימודים קבועה ומבוססת על תוכנית לימודים מוגדרת מראש. תוכנית זו כוללת מגוון רחב של פעילויות חינוכיות, כגון שירה, סיפורים, משחקים יצירתיים ופיתוח מיומנויות קוגניטיביות (Bodrova & Leong, 2008).

גם תפקיד המורה הוא שונה, בחינוך מונטסורי רב גילאי תפקיד המורה הוא לשמש כמדריך ומנחה. המורה מסייע לילדים לבחור פעילויות מתאימות, תומך בלמידתם העצמית ומעודד אותם לפתח עצמאות (Kremer, 2006). ומנגד בחינוך גנני מסורתי תפקיד המורה הוא להעביר ידע וללמד את הילדים מיומנויות חדשות. המורה מוביל את הפעילויות בכיתה, מקנה הוראות ומפקח על התנהגות התלמידים (Feeney & McMillan, 2009).

בחינוך מונטסורי רב גילאי סביבת הלמידה מותאמת לצרכים וליכולות של כל ילד. היא כוללת מגוון רחב של חומרים וחפצים המאפשרים לילדים לחקור, ללמוד ולפתח את כישוריהם באופן עצמאי (Lillard & Montessori, 2005). ואילו בחינוך גנני מסורתי סביבת הלמידה מותאמת לצרכים וליכולות של קבוצת הגיל. היא כוללת פינות משחק שונות, אביזרים דידקטיים וספרי ילדים (Helm & Katz, 2010).

המשמעותיים ביותר מבין ההבדלים הם הדגשים החינוכיים, בחינוך מונטסורי רב גילאי הדגש הוא על עצמאות, בחירה ולמידת עמיתים. גישה זו מעודדת ילדים לקחת אחריות על למידתם, לבחור את הפעילויות בהן הם מעוניינים להשתתף וללמוד זה מזה (Montessori, 1934). בשונה מהחינוך גנני מסורתי בו הדגש הוא על משמעת, סדר ולמידה מובנית. גישה זו מקנה לילדים כללים ברורים להתנהגות ומספקת להם מסגרת יציבה ללמידה. (Alexander, 2009)

פרק ב: התפתחות רגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6

התפתחות רגשית חברתית בגיל הרך היא תהליך מורכב ודינמי המושפע מגורמים רבים, ביולוגיים, סביבתיים ותרבותיים, הבנת תהליך זה חיונית לקידום בריאותם הנפשית והרווחה של ילדים.

1. מודלים תאורטיים מרכזיים המציעים תאוריות שונות על תהליך ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6

מודלים רבים מציעים תיאורים שונים שמסבירות את התהליך הזה, נתמקד בכמה מודלים מרכזיים.

המודל של אריקסון (1950): תיאוריה פסיכוסוציאלית המתמקדת בשמונה שלבים, כאשר בכל שלב הילד מתמודד עם משבר פסיכוסוציאלי מרכזי הקשור לזהות העצמית. לדוגמה, בשלב האוטונומיה מול בושה וספק (36-18 חודשים), ילדים מפתחים תחושת עצמאות תוך איזון מול חשש מכישלון וביקורת (Erikson, 1950).

המודל של פיאז'ה (1936): תיאוריה קוגניטיבית המתמקדת בהשפעת ההתפתחות הקוגניטיבית על התפתחות רגשית חברתית. פיאז'ה חילק את ההתפתחות הקוגניטיבית לשלבים, כאשר לכל שלב השלכות על האופן בו ילדים מבינים, חווים ומבטאים רגשות, ועל האופן בו הם מתקשרים עם אחרים (Piaget, 1936).

המודל של בולבי (1952): תיאוריה התפתחותית של קשר המתמקדת בחשיבות קשרים רגשיים בטוחים עם דמויות מטפלות, כגון הורים, להתפתחות רגשית חברתית תקינה. קשרים לא בטוחים עלולים להוביל לקשיים רגשיים וחברתיים (Bowlby, 1952).

אלו ההיבטים מרכזיים בהתפתחות הרגשית חברתית בגיל הרך, התפתחות רגשית, ילדים לומדים לזהות, להבין ולנהל רגשות, הן שלהם והן של אחרים. הם מפתחים יכולת להביע רגשות בצורה מילולית ולא מילולית, וכן לומדים לווסת רגשות בצורה יעילה יותר (Tomkins, 1991). ילדים צעירים מתקשים לווסת רגשות, אך עם התפתחותם הם לומדים להשתמש באסטרטגיות כגון נשימות עמוקות, ספירת מספרים ודיבור עצמי (Gross, 2007). גם תחושת ההערכה העצמית של ילדים מתחילה להתפתח בשנים אלו. ילדים מושפעים רבות מהמשוב שהם מקבלים מהסביבה, ועל כן חשוב לספק להם משוב חיובי ותומך (Harris, 1995). ילדים מפתחים מיומנויות חברתיות חשובות, כגון תקשורת, שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים. הם לומדים כיצד לשחק עם ילדים אחרים, כיצד לתקשר את רצונותיהם וכיצד לפתור בעיות יחד (Salman, 1988). ילדים מתחילים ליצור חברויות בשנים אלו, וחברויות אלו חשובות להתפתחותם החברתית והרגשית. כמו כן בתקופה זו ילדים מתנסים לראשונה בהתמודדות עם קונפליקטים, וחשוב ללמד אותם כיצד לפתור קונפליקטים בדרכי שלום, תוך שימוש באסטרטגיות כגון משא ומתן, פשרה ופתרון בעיות (Salman, 1988).

תקופת גיל הרך (3-6) היא תקופה קריטית להתפתחות רגשית וחברתית. התנסויות חיוביות ותומכות במהלך תקופה זו יכולות לתרום רבות לבריאות הנפשית והרווחה של ילדים לאורך חייהם. מחקרים מראים כי ילדים שחווים קשרים רגשיים בטוחים, סביבה תומכת והזדמנויות ללמידה וצמיחה, נוטים יותר לפתח מיומנויות רגשיות וחברתיות חזקות, תחושת ערך עצמי גבוהה ויכולת להתמודד עם אתגרים בחייהם (Shonkoff & Phillips, 2000; Greenspan & Brooks, 2002).

2.ב צירים מרכזיים בהתפתחות ילדים בגילאי 3-6

גילאי 3-6 הם תקופה מרתקת של צמיחה והתפתחות עבור ילדים. בשנים אלו, חווים ילדים התפתחות משמעותית בתחומים רבים, ביניהם פיזי, קוגניטיבי, רגשי וחברתי. הבנת תהליכים אלו חיונית עבור הורים, אנשי חינוך ואנשי מקצוע העוסקים בילדים. (דן ובראון, 2010).

הנה סקירה של שלושת ההבטים המרכזיים בהם חלה ההתפתחות המשמעותית ביותר בקרב ילדים בגילאי 3-6: התפתחות פיזית, במוטוריקה גסה, ילדים בגילאי 3-6 חווים שיפור משמעותי בתיאום ובשליטה על תנועות הגוף הם מפתחים יכולות כמו ריצה, קפיצה, טיפוס ומשחקי כדור. התפתחות זו מאפשרת להם להיות פעילים יותר ולגלות את העולם סביבם באופן פיזי, וכן במוטוריקה עדינה, ילדים מפתחים מיומנויות עדינות כמו אחיזה, ציור, גזירה ובנייה התפתחות זו חשובה עבור פעילויות יומיומיות כמו אכילה, כתיבה ויצירה. (שם, 2010).

וכן התפתחות קוגניטיבית שכוללת שפה, ילדים בגילאי 3-6 חווים שיפור משמעותי ביכולות השפה שלהם אוצר המילים שלהם גדל, הם לומדים תחביר ודקדוק, ויכולים לספר סיפורים, להבין הוראות מורכבות ולבטא את עצמם בצורה ברורה. התפתחות קוגניטיבית כוללת גם חשיבה, ילדים מפתחים יכולות חשיבה לוגית, פתרון בעיות וקבלת החלטות (שם, 2010). הם לומדים לזכור ולשלוף מידע חדש, ויכולים לחשוב באופן מופשט. ואף דמיון ויצירתיות, ילדים בגיל זה נהנים מדמיון עשיר ויכולים לבטא את עצמם באופן יצירתי באמצעות ציור, משחק, מוסיקה וסיפור סיפורים (תומפסון, 2000).

ובנוסף ישנה התפתחות רגשית וחברתית שבתוכה נכללת מודעות רגשית, ילדים מפתחים מודעות רגשית עצמית ולומדים לזהות ולנהל רגשות (דן ובראון, 2010). הם מפתחים תחושת עצמי חזקה יותר ויכולים לבטא רגשות באופן מילולי ולא מילולי. וכן מיומנויות חברתיות, ילדים מפתחים מיומנויות חברתיות חשובות כמו שיתוף פעולה, תקשורת, אמפתיה ויכולת יצירת קשרים עם חברים (גיונס ומאש, 2007). בגיל זה הילדים לומדים להתמודד עם רגשות קשים כמו כעס, תסכול ועצבות הם מפתחים יכולת שליטה ברגשות, תוך ביטויים באופן הולם לסיטואציה. ואף מפתחים יחסים חברתיים משמעותיים עם חברים הם לומדים על שיתוף, נדיבות ותמיכה הדדית. ולומדים לפתור קונפליקטים, ילדים מפתחים מיומנויות פתרון קונפליקטים באופן יעיל ומועיל בגילאים הללו. (שם, 2007).

התפתחות ילדים היא תהליך אינדיבידואלי, וכל ילד מתפתח בקצב שלו. עם זאת, קיימות אבני דרך כלליות המציינות התפתחות תקינה בגילאי 3-6. (תומפסון, 2000).

3.ב. התפתחות רגשית וחברתית תקינה

התפתחות רגשית חברתית בגיל הרך היא תהליך מורכב ורב-ממדי המושפע מגורמים רבים. הבנת תהליך זה חיונית לקידום בריאותם הנפשית והרווחה של ילדים. על ידי מתן סביבה תומכת, מערכת יחסים בטוחה והזדמנויות ללמידה וצמיחה, אנו יכולים לעזור לילדים לפתח מיומנויות רגשיות וחברתיות חזקות שיובילו אותם לחיים בריאים ומאושרים. (דן ובראון, 2010).

כאשר ההתפתחות רגשית וחברתית בגילאי 3-6 היא תקינה הילדים מביעים מגוון רחב של רגשות הילד יוכל לנוע בין מצבים ולהרגיש שמח, עצוב, כועס, נרגש ועוד. ילדים ברמת התפתחות תקינה מסוגלים לתקשר את רגשותיהם באופן מילולי ולא מילולי, מדברים על רגשותיהם, משתמשים בביטויים רגשיים, מבטאים רגשות באמצעות הבעות פנים ושפת גוף. הילדים מנהלים את

רגשותיהם באופן הולם לסיטואציה, יכולים להרגיע את עצמם, לדחות סיפוקים, להתמודד עם תסכולים (דן ובראון, 2010). יתרה מכך ילדים מתקשרים עם אחרים בצורה יעילה מקשיבים לאחרים, מדברים בתורם, משתפים פעולה, מביעים אמפתיה. וכן יוצרים קשרים חברתיים משמעותיים, יש להם חברים, משחקים איתם, נהנים מחברתם. הילדים מתנהגים באופן חברתי נורמטיבי, מתחשבים באחרים, שומרים על כללים, פותרים קונפליקטים באופן יעיל (גיונס ומאש, 2007).

כאשר ההתפתחות הרגשית והחברתית בגילאי 3-6 אינה תקינה הילדים מתקשים לזהות ולנהל רגשות, הם חווים רגשות עזים באופן תכוף, מתקשים להרגיע את עצמם, מתפרצים בקלות (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011). הילדים גם מתקשים לתקשר את רגשותיהם, לא מדברים על רגשותיהם, משתמשים בהתנהגויות אגרסיביות או נמנעות, מתקשים להביע רגשות באמצעות הבעות פנים ושפת גוף (דן ובראון, 2010). ילדים שמזוהים עם רמת התפתחות רגשית וחברתית לא תקינה מתקשים להתמודד עם רגשות קשים חווים חרדה, דיכאון, תסכול כרוני, קשיי שינה, אכילה לא בריאה, התנהגות אגרסיבית, פגיעה עצמית, התבודדות, נסיגה התפתחותית (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011; גיונס ומאש, 2007).

התפתחות רגשית וחברתית היא תהליך מורכב ומושפע מגורמים רבים. מובן שלא כל ילד המגלה התנהגות לא תקינה סובל מקושי רגשי או חברתי (דן ובראון). אנשי מקצוע, כגון רופאי ילדים, פסיכולוגים קליניים וגננות, יכולים לבצע הערכות התפתחותיות כדי לוודא שהילד מתפתח בצורה תקינה (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011; גיונס ומאש, 2007).

ב.3.1. גורמי השפעה על ההתפתחות הרגשית והחברתית בילדות

ישנם גורמים רבים ושונים המשפיעים על ההתפתחות הרגשית והחברתית של הילד, אחד מהם הוא הורות, להורים יש השפעה רבה על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדיהם (גרוס, 2007; האריס, 1995). הורים יכולים לתמוך בילדיהם על ידי מתן אהבה, קבלה והדרכה הם יכולים גם לעזור לילדיהם לפתח מיומנויות רגשיות וחברתיות (גרוס, 2007).

בנוסף ישנה השפעה משמעותית גם לגנטיקה, גנים משחקים תפקיד חשוב בהתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים (בלום, 1994; גרוס, 2007). מחקרים מראים שקיימות נטיות גנטיות הקשורות לתכונות אישיות, כגון רגישות רגשית, יכולת הסתגלות וסגנון התמודדות עם מצבים קשים. מחקרים מצביעים על קשר בין נטיות גנטיות להתפתחות רגשית וחברתית (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011). זוהו גנים ספציפיים הקשורים לתכונות רגשיות וחברתיות, כגון נטייה לחרדה, דיכאון, אימפולסיביות ואגרסיביות (אייזנברג וקמברלנד, 2011). ההשפעה של גנים על התפתחות רגשית וחברתית היא מורכבת ואינה ניתנת לחיזוי באופן מדויק (דן ובראון, 2010).

עם זאת, חשוב לציין שהסביבה משפיעה גם היא רבות על התפתחות הילדים, ותכונות אלו יכולות להשתנות בהתאם לחוויות ולתמיכה שהם מקבלים, גם לסביבה משפחתית יש מקום רב בהשפעה על התפתחותו הרגשית והחברתית של הילד המשפחה היא הסביבה החשובה ביותר עבור ילדים צעירים, והיא משפיעה רבות על התפתחותם הרגשית והחברתית. יחסים תומכים ואוהבים בין הורים לילדים משפיעים לטובה על תחושת הביטחון העצמי, הערך העצמי והיכולת לנהל רגשות. יחסים קשים, לעומת זאת, עלולים להוביל לבעיות רגשיות וחברתיות אצל ילדים (גרוס, 2007; האריס, 1995).

ישנם גורמים סביבתיים נוספים כגון מצב סוציו-אקונומי, גישה לשירותי בריאות וחינוך, ורמת האלימות בסביבה, שיכולים גם להשפיע על התפתחות הרגשית והחברתית של ילדים (גרוס, 2007; האריס, 1995). ילדים החיים בעוני או בסביבה אלימה עלולים לחוות קשיים רגשיים וחברתיים רבים יותר מילדים החיים בסביבה בטוחה ותומכת. יכולים להיות גורמי סיכון סביבתיים, כגון טראומה, התעללות, הזנחה, עוני, חוסר יציבות משפחתית, שעלולים להשפיע על התפתחות רגשית וחברתית (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011; גיונס ומאש, 2007).

וכן קשיים קוגניטיביים, כמו ליקויי למידה, קשיי קשב וריכוז, שגם הם עלולים להשפיע על התפתחות רגשית וחברתית. ובנוסף התנהגויות בעייתיות, כגון התפרצויות כעס, אלימות, חרדה, דיכאון, עלולות להשפיע על התפתחות רגשית וחברתית (דן ובראון, 2010; אייזנברג וקמברלנד, 2011; גיונס ומאש, 2007).

ובנוסף גם לסביבה החינוכית ישנה השפעה משמעותית ביותר, גני ילדים ובתי ספר משפיעים גם הם על התפתחות הרגשית והחברתית של ילדים (סלמן, 1988; קאופמן ורובינסון, 2021). סביבה חינוכית תומכת ומעודדת יכולה לתרום רבות להתפתחותם הקוגניטיבית, החברתית והרגשית. צוות חינוכי מיומן יכול ללמד ילדים מיומנויות חברתיות חשובות, לעזור להם לנהל רגשות ולפתור קונפליקטים בדרכי שלום. סביבת למידה תומכת: בתי ספר יכולים לספק לילדים סביבת למידה תומכת, המעודדת התפתחות רגשית וחברתית בריאה. בתי ספר יכולים ללמד ילדים מיומנויות חברתיות חשובות, כגון תקשורת, שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים. בתי ספר יכולים לקדם יחסים חיוביים בין ילדים, תוך יצירת סביבה מכבדת ותומכת. נראה כי בתי ספר יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים, במיוחד עבור ילדים מרקע socio-economic נמוך (גיונס ומאש, 2007).

לפי הנראה ההתפתחות הרגשית והחברתית אצל ילדים בגילאי 3-6 מושפעת מגורמים רבים, ביניהם גנטיקה, סביבה משפחתית, סביבה חינוכית וגורמים סביבתיים נוספים. חשוב לספק לילדים סביבה תומכת ומעודדת, שתאפשר להם לפתח את כל המיומנויות החשובות להם לחיים, מפני התפתחות תקינה חיונית לבריאות הנפשית, הרווחה וההצלחה של ילדים. ילדים שמתפתחים בצורה תקינה נוטים יותר להיות בריאים, מאושרים ומוצלחים בבית הספר, בעבודה ובחיים האישיים (גיונס ומאש, 2007).

פרק ג: ההשפעה של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6

חינוך מונטסורי רב גילאי מתייחס לכיתות מונטסורי בהן ילדים בגילאים שונים לומדים יחד. גישה זו זוכה לתמיכה הולכת וגדלה בשנים האחרונות, וישנם מחקרים רבים המצביעים על יתרונותיה הרבים, הן בתחום הקוגניטיבי והן בתחום הרגשי חברתי. (פארקר, 2014).

ג.1. ההתייחסות להתפתחות רגשית חברתית בשיטה המונטסורית

בשיטת מונטסורי, ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים מקבלת מקום מרכזי. גישת חינוך זו מדגישה את חשיבותם של יחסים בין אישיים, שיתוף פעולה, ופתרון קונפליקטים בריא בדרכים שונות כגון סביבה תומכת, סביבת הלמידה המונטסורית מאופיינת באווירה תומכת ומעודדת, המאפשרת לילדים להרגיש בטוחים ומוגנים (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021).

יחסים חיוביים בין ילדים למבוגרים, כמו גם בין ילדים לילדים, תורמים רבות להתפתחות הרגשית חברתית של ילדים, ישנו גם עקרון הלמידה עצמית, גישת מונטסורי מעודדת למידה עצמית וחקר עצמאי, תוך מתן חופש בחירה לילדים (גרוס, 2007; סלמן, 1988). ילדים לומדים לקחת אחריות על הלמידה שלהם, לפתח ביטחון עצמי ולפתור בעיות בצורה עצמאית, הגישה המונטסורית מדגישה את חשיבות שיתוף הפעולה בין ילדים (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021). כאשר ילדים לומדים יחד בכיתות רב-גילאיות, הדבר מאפשר להם לפתח מיומנויות חברתיות חשובות, כגון תקשורת, חלוקת משאבים ועבודה בצוות, בנוסף גישת מונטסורי מלמדת ילדים כיצד לפתור קונפליקטים בדרכי שלום, תוך שימוש באסטרטגיות כגון משא ומתן, פשרה ופתרון בעיות ילדים לומדים לתקשר את רצונותיהם בצורה ברורה, להקשיב לזולת ולמצוא פתרונות יצירתיים שיעבדו עבור כל הצדדים. (סלמן, 1988).

גישת מונטסורי משלבת פעילויות רבות בחיי היומיום, כגון טיפול בכלי אוכל, הכנת ארוחות ועבודה בגינה, פעילויות אלו תורמות לפיתוח עצמאות, תחושת מסוגלות וביטחון עצמי אצל ילדים כמו כן הגישה המונטסורית משלבת פעילויות חברתיות רבות, כגון משחקי תפקידים, סיפורים ופעילויות קבוצתיות (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021). פעילויות אלו תורמות לפיתוח מיומנויות חברתיות, אמפתיה ויכולת שיתוף פעולה אצל ילדים, הגישה המונטסורית גם משלבת פעילויות רגשיות רבות, כגון זיהוי רגשות, ביטוי רגשות ופתרון בעיות רגשיות, פעילויות אלו תורמות לפיתוח מודעות רגשית, יכולת ויסות רגשות ויכולת התמודדות עם רגשות קשים אצל ילדים (גרוס, 2007; סלמן, 1988).

הגישה המונטסורית מאמינה בסביבה תומכת, סביבת הלמידה הרב גילאית צריכה להיות תומכת ומעודדת, המאפשרת לילדים להרגיש בטוחים ומוגנים (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021). יחסים חיוביים בין ילדים למבוגרים, כמו גם בין ילדים לילדים, תורמים רבות להתפתחות הרגשית חברתית של ילדים, וכן בשילוב פעילויות בחיי היומיום, כגון טיפול בכלי אוכל, הכנת ארוחות ועבודה בגינה, תורם לפיתוח עצמאות, תחושת מסוגלות וביטחון עצמי אצל ילדים (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021), ובנוסף שילוב פעילויות חברתיות רבות, כגון משחקי תפקידים, סיפורים ופעילויות קבוצתיות, תורם לפיתוח מיומנויות חברתיות, אמפתיה ויכולת שיתוף פעולה אצל ילדים גם שילוב של פעילויות רגשיות רבות, כגון זיהוי רגשות, ביטוי רגשות ופתרון בעיות רגשיות, תורם לפיתוח מודעות רגשית, יכולת ויסות רגשות ויכולת התמודדות עם רגשות קשים אצל ילדים (גרוס, 2007; סלמן, 1988).

בגישה המונטסורית מבוגרים מהווים מודלים לחיקוי עבור ילדים, ולכן חשוב שיתנהגו בצורה חיובית, תומכת ומכבדת. ילדים לומדים על ידי צפייה במבוגרים, ולכן חשוב שיתראו להם דוגמאות חיוביות להתנהגות רגשית וחברתית, ישנה הבנה שילדים זקוקים להדרכה והכוונה מצד מבוגרים, הן במצבים חברתיים והן במצבים רגשיים (גרוס, 2007; סלמן, 1988). מבוגרים יכולים לעזור לילדים לזהות רגשות, לבטא רגשות בצורה בריאה ולפתור קונפליקטים בדרכי שלום, ברב בתי הספר והגנים המונטסוריים מונהגים מפגשי קבוצה מודרכים שיכולים להיות כלי יעיל לפיתוח מיומנויות חברתיות ורגשיות אצל ילדים, במפגשים אלו, ילדים יכולים לשתף בחוויותיהם, ללמוד זה מזה ולפתח מיומנויות חשובות כגון תקשורת, שיתוף פעולה ופתרון בעיות (פארקר, 2014, קאופמן ורובינסון, 2021).

ג.2.1. השפעת כיתה מונטסורית רב גילאית על פיתוח מיומנויות רגשיות וחברתיות שונות ועל עתיד הילד.

את ההשפעה על ההתפתחות הרגשית חברתית ניתן לראות בפיתוח מיומנויות חברתיות שונות לילדים בגילאים שונים לומדים יחד בכיתות מונטסורי רב גילאיות, דבר המאפשר להם לפתח מיומנויות חברתיות חשובות, כגון תקשורת, שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים, ילדים צעירים יכולים ללמוד מילדי הגיל הרך יותר, וילדי הגיל הרך יותר יכולים ללמוד מילדי הגיל המבוגר יותר גם בפיתוח אמפתיה נראה כי ילדים בכיתות מונטסורי רב גילאיות לומדים לפתח אמפתיה כלפי אחרים, תוך הבנה של רגשות, צרכים ונקודות מבט שונות (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021).

ילדים צעירים יכולים ללמוד מילדי הגיל הרך יותר על רגשותיהם, וילדי הגיל הרך יותר יכולים ללמוד מילדי הגיל המבוגר יותר כיצד להביע רגשות בצורה בריאה, בנוסף, ילדים בכיתות מונטסורי רב גילאיות לומדים לפתח ביטחון עצמי, תוך תחושת מסוגלות וערך עצמי גבוה ילדים צעירים יכולים לקבל תמיכה ולימוד מילדי הגיל הרך יותר, וילדי הגיל הרך יותר יכולים ללמוד מילדי הגיל המבוגר יותר כיצד לקחת אחריות ולפתור בעיות, כיתות רב גילאיות הוכחו אף כמסיעות להתמודדות עם רגשות קשים, ילדים בכיתות מונטסורי רב גילאיות לומדים כיצד להתמודד עם רגשות קשים בצורה בריאה, תוך שימוש באסטרטגיות שונות, ילדים צעירים יכולים ללמוד מילדי הגיל הרך יותר כיצד לווסת רגשות, וילדי הגיל הרך יותר יכולים ללמוד מילדי הגיל המבוגר יותר כיצד לפתור קונפליקטים בדרכי שלום. (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021).

יתרה מזאת, מחקרים מראים שלחינוך מונטסורי רב גילאי ישנה השפעה גם על העתיד של הילדים המתחנכים בשיטה זו והיא מתבטאת באופנים שונים כמו ביטחון עצמי, ילדים עם מודעות רגשית גבוהה, יכולת וויסות רגשות ומיומנויות חברתיות חזקות מפתחים תחושת ביטחון עצמי גבוהה וכמו הצלחה בלימודים, ילדים עם מיומנויות חברתיות חזקות נוטים להצליח יותר בלימודים, הן מבחינה אקדמית והן מבחינה חברתית, יתרה מכך ילדים עם התפתחות רגשית חברתית בריאה נוטים פחות לסבול מבעיות בריאות נפשיות, כגון חרדה ודיכאון, בהמשך חייהם וכן ילדים עם מיומנויות חברתיות חזקות נוטים לפתח יחסים בינאישיים בריאים ומשמעותיים לאורך חייהם (פיין, 2002; קופר, 2003).

גם הצלחה מקצועית נזקפת לזכות שיטת החינוך המונטסורית ילדים עם ביטחון עצמי גבוה, מיומנויות תקשורת חזקות ויכולת שיתוף פעולה יהיו נכונים יותר להצליח בתחום המקצועי ואפילו

תרומה לחברה, ילדים עם מודעות חברתית גבוהה, אמפתיה ויכולת פתרון קונפליקטים נוטים יותר לתרום לחברה ולסביבה (שם, 2002 ; שם, 2003).

ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים מושפעת מגורמים רבים, ביניהם גנטיקה, סביבה משפחתית וחוויות אישיות, חינוך מונטסורי הרב גילאי הוא כלי אחד שיכול לתרום להתפתחות רגשית חברתית בריאה, אך אינו גורם יחיד להצלחה. מחקרים רבים מצביעים על קשר חיובי בין התפתחות רגשית חברתית לבין הצלחה בתחומים רבים בחיים, אך קשר זה אינו מוחלט (פארקר, 2014).

2. פרק שיטה

המחקר הנוכחי בוחן את השפעת החינוך המונטסורי הרב-גילאי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגילאי 3-6.

פרדיגמת המחקר

המחקר מתבסס על פרדיגמה איכותנית, המאפשרת חקירה מעמיקה של התופעה והבנת נקודת המבט של המשתתפים. גישה זו מתאימה במיוחד לנושא המחקר, שכן היא מאפשרת לחקור את ההשפעה של החינוך המונטסורי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של הילדים באופן יסודי ומפורט. מדריך הראיון מופיע בנספח (א) בעמ' 35

אוכלוסיית המחקר

להלן טבלת המשתתפים במחקר ללא שמות, תוך שמירה על פרטיותם:

משתתפת	גיל	מוצא	מצב סוציו-אקונומי
1	35	ישראלי	בינוני
2	29	אמריקאי	גבוה
3	42	ספרדי	נמוך
4	31	ישראלי	בינוני
5	46	ישראלי	גבוה

גיל: טווח הגילאים של המשתתפות נע בין 27 ל-46, מה שמאפשר ייצוג של מגוון רחב של אמהות לילדים בגיל הרך.

מוצא: המשתתפות מייצגות שלושה מוצאים שונים - ישראלי, אמריקאי וספרדי. מגוון זה עשוי להוסיף רבדים מעניינים לניתוח הממצאים, ולהצביע על השפעות תרבותיות אפשריות.

מצב סוציו-אקונומי: המשתתפות מגיעות ממצבים סוציו-אקונומיים שונים, החל מנמוך ועד גבוה. נתון זה עשוי לסייע בהבנת האופן שבו גורמים סביבתיים משפיעים על הבחירה בחינוך מונטסורי ועל תפיסות ההורים לגבי השפעתו.

כלי המחקר

כלי המחקר שנבחר הוא ראיון חצי-מובנה. הראיונות יכללו שאלות פתוחות הנוגעות להתפתחות הרגשית והחברתית של הילדים, כמו גם לתפיסותיהן של האמהות לגבי השפעת החינוך המונטסורי על ילדיהן. הראיונות אלו יאפשרו לאסוף מידע עשיר ומעמיק על החוויות והתפיסות של המשתתפות.

מהלך המחקר

הראיונות יערכו בגני החינוך המונטסורי בהם לומדים ילדיהן של המשתתפות, ומשך כל ראיון יהיה כ-30 דקות. הראיונות יצולמו ויתומללו לצורך ניתוח מעמיק של הנתונים.

מטרות המחקר

המחקר שואף לבחון את ההשפעה של החינוך המונטסורי הרב-גילאי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגילאי 3-6. באופן ספציפי, המחקר בוחן את רמות האושר, שביעות הרצון, הביטחון העצמי והיכולת לפתח קשרים בין-אישיים, לזהות ולבטא רגשות ולשלוט בדחפים.

שמירה על אתיקה

השתתפות במחקר הינה מרצון, ושמות המשתתפות יישארו אנונימיים. הנתונים שנאספו ינותחו באופן שלא ניתן יהיה לזהות את המשתתפות באופן אישי. כלי המחקר נבחן ואושר על ידי מומחים בתחום המחקר האיכותני, והראיונות יתומללו במלואם כדי להבטיח את אמינות הממצאים.

תרומת המחקר

מחקר זה צפוי לספק מידע חשוב על ההשפעה של חינוך מונטסורי רב-גילאי על התפתחות רגשית וחברתית של ילדים צעירים. ממצאי המחקר יכולים לסייע להורים, מורים ומחנכים לקבל החלטות מושכלות יותר בבחירת מסגרת חינוכית מתאימה לילדיהם, ולפתח פרקטיקות חינוכיות יעילות יותר התומכות בהתפתחות מיטבית של ילדים.

3. ממצאים

פרק זה מציג את ממצאי המחקר, אשר נועדו לבחון את השפעת החינוך המונטסורי הרב גילאי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגילאי 3-6. באמצעות ראיונות נאספו נתונים מהורים לילדים בגילאי 3-6 המתחנכים בחינוך מונטסורי, הנתונים נותחו ופורשו. את הראיונות המלאים ניתן לקרוא בנספח (ב) בעמ' 37.

אחד הממצאים הבולטים שעלו מהראיונות הוא הדגש החוזר ונשנה על עצמאות ויזומה. הציטוטים הללו משקפים את העצמאות והיזומות שמתפתחת בקרב הילדים המתחנכים בכיתות מונטסוריות רב גילאיות ומהווה עדות חזקה לחשיבות של עצמאות ויזומה עבור המשתתפים. "הם מאוד עצמאיים! הם מתלבשים לבד, מסדרים את הצעצועים שלהם, ועוזרים בעבודות הבית." (מלכה) "הוא הרבה יותר עצמאי! הוא מתלבש לבד, מסדר את הצעצועים שלו, ואפילו עוזר לי במטלות קלות בבית." (יעלה) נראה שהילדים לומדים לבצע משימות בסיסיות באופן עצמאי, מה שמגביר את הביטחון העצמי שלהם ומכינה אותם לעצמאות בחיים.

גם בלמידה נראה שיש לילדים יותר יוזמה "הם הרבה יותר סקרניים ורוצים ללמוד דברים חדשים כל הזמן." (מלכה) "הוא פשוט חוקר את הכל! מפרק צעצועים כדי להבין איך הם עובדים, שואל שאלות על כל דבר, ומנסה לבנות דברים משלו." (יעלה) "הגישה של הגן מעודדת את הילדים לחקור את העולם סביבם ולשאול שאלות, בדיוק כמו שאנחנו מעודדים את זה בבית." (דנה) הילדים מגלים סקרנות טבעית ומעוניינים לחקור את העולם סביבם. הם יוזמים פעילויות למידה מגוונות ומפתחים חשיבה ביקורתית.

הילדים מתמודדים עם אתגרים שונים בגן ומפתחים אסטרטגיות לפתרון בעיות. הם לומדים להתמודד עם כישלונות ולנסות שוב. "הם הרבה יותר עצמאיים, בטוחים בעצמם ומסוגלים לפתור בעיות לבד." (מלכה) "הוא הרבה יותר בטוח בעצמו! הוא יודע לבטא את הרגשות שלו, ומסתדר מצויין עם הילדים האחרים." (יעלה) "אני רואה שהוא יותר בטוח בעצמו ויותר מסוגל לבטא את הרגשות שלו." (מיכל) העצמאות והיזומה תורמות לפיתוח ביטחון עצמי גבוה אצל הילדים. הם מאמינים ביכולות שלהם ומעזים לנסות דברים חדשים.

עוד אחד מהמאפיינים הבולטים של גני מונטסורי שעלה בראיונות הוא הענקת חופש בחירה לילדים. בניגוד לגנים מסורתיים, בהם לרוב יש תכנית לימודים קבועה ופעילויות מובנות מראש, בגני מונטסורי הילדים מקבלים את האפשרות לבחור בעצמם במה הם רוצים לעסוק. מדוע הבחירה החופשית חשובה כל כך? כאשר לילדים יש את החופש לבחור, הם מפתחים יוזמה וסקרנות טבעית. הם מתחילים לחקור את הסביבה שלהם באופן פעיל, לשאול שאלות ולגלות דברים חדשים.

הבחירה החופשית מעודדת את הילדים לפתח את יכולת קבלת ההחלטות שלהם. הם לומדים להעריך את ההשלכות של בחירותיהם ולקחת אחריות על מעשיהם. כאשר הילדים בוחרים בפעילויות שמעניינות אותם, הם מוטיבים יותר ללמוד ולפתח את כישוריהם. הלמידה הופכת לחוויה מהנה ולא משהו שהכרח לעשות. הבחירה החופשית מאפשרת לילדים לפתח את האישיות שלהם בצורה ייחודית. הם לומדים להכיר את החוזקות והחולשות שלהם, ומפתחים תחומי עניין אישיים. כיצד הבחירה החופשית באה לידי ביטוי בגן מונטסורי? הילדים יכולים לבחור באיזה חומר חינוכי הם רוצים להשתמש, בין אם זה משחק, חידה או פעילות יצירתית. בגן מונטסורי יש

פינות פעילות שונות, והילדים יכולים לבחור באיזו פינה הם רוצים לשחק. הילדים יכולים לבחור עם מי הם רוצים לשחק, מה שמעודד את פיתוח כישורי חברתיים.

"בגן המונטסורי יש אווירה הרבה יותר חופשית ורגועה. אורי יכול לבחור בעצמו במה לשחק, והוא מאוד סקרן לגבי החומרים החינוכיים." (יעלה) "הילדים יכולים לבחור בעצמם במה לשחק, והמורות מעודדות את היוזמה שלהם." (נועה) "אני חושבת שהסביבה התומכת והחופש לבחור פעילויות עוזרים להם לפתח את הביטחון העצמי ואת היכולת לבטא את הרגשות שלהם." (מלכה).

בגן מונטסורי, הילדים אינם רק לומדים לבצע משימות באופן עצמאי, אלא גם לוקחים אחריות על מעשיהם והחלטותיהם. זהו תהליך חיוני שמסייע להם לפתח תחושת עצמאות, ביטחון עצמי ומודעות עצמית. כיצד מתפתחת האחריות האישית בגן מונטסורי? הילדים לומדים לטפל בחומרים החינוכיים בזהירות ובכבוד. הם מבינים כי הם אחראים לשמור על החומרים ולסדר אותם במקומם. הילדים משתתפים בסידור הסביבה בגן. הם לומדים להחזיר חומרים למקומם, לסדר את פינות העבודה ולשמור על הסביבה נקייה ומסודרת. כאשר הילדים נתקלים בקשיים, הם לומדים למצוא פתרונות בעצמם. המורה מספקת הדרכה ותמיכה, אך מאפשרת לילדים להתמודד עם האתגרים באופן עצמאי. "היא מאוד אחראית! היא תמיד מסדרת את הצעצועים שלה אחרי המשחק ומחזירה את החומרים למקומם." (דנה) "הוא לומד לקחת אחריות על המעשים שלו. אם הוא שובר משהו, הוא מנסה לתקן את זה או להחליף אותו." (נועה) "הוא מתלבש לבד, מסדר את הצעצועים שלו, ואפילו עוזר לי במטלות קלות בבית. אני רואה שהוא נהנה מהאחריות שיש לו" (יעלה).

מדוע האחריות האישית חשובה?

כאשר הילדים לוקחים חלק בטיפול בסביבה, הם מרגישים שייכים לקהילה ומפתחים תחושת אחריות כלפי הסביבה והחברים שלהם. ובנוסף האחריות האישית היא מיומנות חיונית לחיים עצמאיים. ילדים שלומדים לקחת אחריות על מעשיהם יהיו מבוגרים עצמאיים ובטוחים בעצמם.

האחריות האישית היא ערך מרכזי בגישה המונטסורית. על ידי מתן הזדמנויות לילדים לקחת אחריות על מעשיהם והחלטותיהם, אנו מעצימים אותם ומכינים אותם לחיים עצמאיים ומלאי סיפוק.

ממצא נוסף שבלט מאוד בראיונות הוא הדגש החוזר ונשנה על הוא ההתפתחות הרגשית והחברתית בגן המונטסורי, כבסיס לחיים מלאי חמלה והבנה, הגישה המונטסורית מעניקה לילדים סביבה תומכת ומעודדת, שמאפשרת להם לפתח את המיומנויות הרגשיות והחברתיות שלהם בצורה טבעית ובריאה. הנה כמה תת-תמות שיעזרו לנו להבין את התהליך הזה:

בגן מונטסורי, הילדים לומדים לזהות את הרגשות של עצמם ושל אחרים, להבין את נקודת המבט של האחר ולפתח יכולת להתחשב ברגשות של הסובבים אותם. "הם מתקשרים אחד עם השני בצורה מדהימה, משתפים פעולה במשחקים, ועוזרים אחד לשני. אני רואה שהם מפתחים אמפתיה וחשיבה קבוצתית." (מלכה) "הוא נהנה מהחברה של ילדים גדולים ממנו." (יעלה) "היא מאוד חברותית ומסדרת מצויין עם ילדים אחרים. הן לומדות לשתף פעולה, לחלוק ולכבד אחד את השני." (דנה)

בכיתות בהרכב רב גילאי הילדים מקבלים הזדמנויות רבות לתקשר עם ילדים אחרים ומבוגרים, מה שעוזר להם לפתח מיומנויות שפה ברורות, יכולת הבעה עצמית והקשבה פעילה. "הוא לומד

להסתדר עם ילדים בגילאים שונים, וזה עוזר לו לפתח מיומנויות חברתיות חשובות. " (נועה) "הן מאוד חברותיות ומסתדרות מצויין עם ילדים אחרים. הן לומדות לשתף פעולה, לחלוק ולכבד אחד את השני. " (דנה) בגן מונטסורי, הילדים לומדים לעבוד יחד במשימות שונות, לחלוק משחקים ולחומרים, ולפתור קונפליקטים בצורה בוגרת.

מבין הדברים עולה כי הסביבה התומכת והמעודדת בגן מונטסורי מאפשרת לילדים לפתח תחושת מסוגלות ובטחון עצמי. הם לומדים להאמין ביכולות שלהם ולנסות דברים חדשים. הילדים לומדים לזהות את הנורמות החברתיות ולפעול בהתאם להן. הם מפתחים יכולת להסתגל למצבים חברתיים שונים ולהבין את הציפיות החברתיות "הוא הרבה יותר בטוח בעצמו! הוא יודע לבטא את הרגשות שלו, ומסתדר מצויין עם הילדים האחרים. " (יעלה) "הם הרבה יותר עצמאיים, בטוחים בעצמם ומסוגלים לפתור בעיות לבד. "(מלכה). "אני חושבת שגן מונטסורי ייתן לו את החופש והעצמאות שהוא צריך כדי לגדול וללמוד. "(נועה) "אני חושבת שהגישה המונטסורית מעודדת את הילדים לפתח את היוזמה והעצמאות שלהם, מה שחשוב מאוד להתפתחות שלהם. " (מיכל).

נושא הסביבה התומכת והמעשירה הוא אבן יסוד בגישה המונטסורית, והוא משפיע באופן ישיר על כל היבטי התפתחות הילד. נבחן יחד כיצד הסביבה הפיזית והחברתית בגן מעצבת את חוויות הלמידה של הילדים ומקדמת את התפתחותם האישית. הסביבה בגן מונטסורי מעוצבת בקפידה כדי לספק לילדים את הגירויים והכלים הדרושים להם כדי לחקור, ללמוד ולגדול. הסביבה הזו משלבת בין אלמנטים פיזיים וחברתיים, שביחד יוצרים מרחב תומך ומעודד כפי שניתן לראות בראיונות: "הסביבה בגן מונטסורי זמינה לכל הילדים, והם יכולים לבחור בפעילויות לפי רצונם ולקצב שלהם" (מלכה). "הילדים נהנים מחופש תנועה וחופש בחירה, וזה נותן להם תחושה של שליטה ושייכות" (יעלה). "החומרים החינוכיים בגן מונטסורי מגוונים ומתאימים לכל הגילאים, והם מעודדים את הילדים לחקור וללמוד באופן עצמאי" (נועה). "הסביבה הפיזית בגן מונטסורי מעוצבת בקפידה כדי לספק לילדים את הגירויים והכלים הדרושים להם כדי לחקור, ללמוד ולגדול" (מיכל).

"בגן המונטסורי יש אווירה הרבה יותר חופשית ורגועה. אורי יכול לבחור בעצמו במה לשחק, והוא מאוד סקרן לגבי החומרים החינוכיים. " (יעלה) החומרים החינוכיים בגן מונטסורי מעוצבים בקפידה כדי לעורר את סקרנותם של הילדים ולעודד את החקירה העצמאית. הסביבה מעוצבת בצורה נגישה ומושכת, ומאפשרת לילדים לחקור ולגלות דברים חדשים בקצב שלהם. "אני חושבת שגן מונטסורי ייתן לו את החופש והעצמאות שהוא צריך כדי לגדול וללמוד" (נועה). "אני חושבת שהגישה המונטסורית מעודדת את הילדים לפתח את היוזמה והעצמאות שלהם, מה שחשוב מאוד להתפתחות שלהם" (מיכל). "הסביבה בגן מונטסורי היא כמו מעבדה להתפתחות הילד" (יעלה).

הסדר והארגון בסביבת הגן מספקים לילדים תחושת ביטחון ויציבות. הם לומדים להעריך את הסדר, לטפל בחומרים בזהירות ולשמור על הסביבה נקייה ומסודרת. "היא מאוד אחראית! היא תמיד מסדרת את הצעצועים שלה אחרי המשחק ומחזירה את החומרים למקומם. " (דנה).

הסביבה בגן מעודדת אינטראקציה חברתית ושיתוף פעולה בין הילדים. הם לומדים להכיר את חבריהם, לשתף פעולה במשימות שונות ולפתור קונפליקטים. "הם מתקשרים אחד עם השני בצורה מדהימה, משתפים פעולה במשחקים, ועוזרים אחד לשני. אני רואה שהם מפתחים אמפתיה וחשיבה קבוצתית. " (מלכה). "הילדים לומדים להסתדר עם ילדים בגילאים שונים, וזה עוזר לו

לפתח מיומנויות חברתיות חשובות" (יעלה). "הן מאוד חברתיות ומסתדרות מצויין עם ילדים אחרים. הן לומדות לשתף פעולה, לחלוק ולכבד אחד את השני" (דנה).

הסביבה התומכת והמעשירה בגן מונטסורי היא מרכיב חיוני בהתפתחות ההוליסטית של הילד. היא מעודדת את הילדים לחקור, ללמוד, לשתף פעולה ולפתח את כל היבטי אישיותם. למרות שהילדים מקבלים חופש בחירה, המורה עדיין ממלאת תפקיד חשוב. היא מספקת הדרכה ותמיכה כאשר הילדים זקוקים לכך, ועוזרת להם לפתח את כישורי הבחירה שלהם. "המורים בגן מונטסורי ממלאים תפקיד חשוב בעידוד ההתנהגות החברתית על ידי מתן דוגמה אישית, הדרכה והכוונה" (מיכל).

ממצאי הראיונות מצביעים על כך שסביבה מונטסורית רב-גילאית מעודדת את הילדים לפתח מיומנויות חברתיות חשובות כגון שיתוף פעולה, פתרון קונפליקטים ועזרה הדדית. אינטראקציות אלו תורמות להעצמת הביטחון העצמי וההערכה העצמית של הילדים.

4. דיון

המחקר הנוכחי מבקש לבחון את ההשפעה של גישת מונטסורי על ההתפתחות הרגשית של ילדים. ממצאיו מצביעים שילדים בכיתות מונטסורי רב-גילאיות מפתחים רמה גבוהה של עצמאות ויוזמה, כפי שבא לידי ביטוי ביכולת שלהם לבצע משימות בסיסיות באופן עצמאי ולהיות אחראים על מעשיהם.

סקירת הספרות מצביעה על כך שעצמאות היא ערך מרכזי בגישת מונטסורי. הגישה מעודדת למידה עצמית, בחירה חופשית ולקיחת אחריות על הלמידה. ההתאמה בין הממצאים של הראיונות לסקירת הספרות קיימת בוודאות ובמספר שטחים. הנה ציטוטים תומכים מהסקירה: מונטסורי, 1934: "גישת מונטסורי מדגישה את חשיבות העצמאות, בחירה ולמידת עמיתים." Lillard & Johnson, 2010: ילדים הלומדים בשיטת מונטסורי זוכים לחופש בחירה רב יותר מאשר ילדים הלומדים בשיטות מסורתיות. הם יכולים לבחור את הפעילויות שמעניינות אותם וללמוד בקצב שלהם. סביבת הלמידה המונטסורית מעוצבת כך שתעודד את הילדים לפעול באופן עצמאי. חומרים נגישים, פעילויות מובנות היטב, והיעדר תחרות מאפשרים לילדים לחקור וללמוד בקצב שלהם. תפקיד המורה בגישה המונטסורית הוא להנחות ולאפשר, ולא להורות ולהדריך. גישה זו מעודדת את הילדים לפתח יוזמה ולפתור בעיות באופן עצמאי. הילדים לומדים על ידי עשייה, ניסוי וטעייה. חוויות אלו תורמות לפיתוח תחושת מסוגלות עצמית וביטחון עצמי.

עצמאות ויוזמה

המחקר הנוכחי מצביע על כך שילדים בכיתות מונטסורי רב-גילאיות מפתחים רמה גבוהה של עצמאות ויוזמה, כפי שבא לידי ביטוי ביכולתם לבצע משימות בסיסיות באופן עצמאי ולקחת אחריות על מעשיהם. ממצאים אלה תואמים את הספרות הקיימת, המדגישה את העצמאות כערך מרכזי בגישת מונטסורי (מונטסורי, 1934; Lillard & Johnson, 2010). סביבת הלמידה המונטסורית, המאופיינת בחומרים נגישים, פעילויות מובנות ותפקיד המורה כמנחה, מעודדת את הילדים לפעול באופן עצמאי, לפתח יוזמה ולפתור בעיות בכוחות עצמם. מחקרים קודמים תומכים בכך ומראים שילדים בחינוך מונטסורי מפתחים תחושת מסוגלות עצמית וביטחון עצמי גבוהים יותר בהשוואה לילדים בחינוך המסורתי (דבנפורט, 2011; מונטסורי, 1967).

סקרנות ולמידה עצמית

המחקר הנוכחי מצא שילדים בכיתות מונטסורי רב-גילאיות מגלים סקרנות רבה ויוזמה בלמידה. הם חוקרים את הסביבה באופן פעיל, שואלים שאלות ומגלים עניין בתחומי דעת שונים. ממצאים אלה תואמים את הספרות, המצביעה על כך שגישה מונטסורית מעודדת למידה עצמית וסקרנות טבעית בקרב ילדים (גרוס, 2007; סלמן, 1988; Lillard & Johnson, 2010). סביבת הלמידה המונטסורית, המאופיינת במגוון חומרים, גישה חופשית ותפקיד המורה כמנחה, מאפשרת לילדים לחקור וללמוד באופן עצמאי, לעקוב אחר תחומי העניין שלהם ולחשוב באופן ביקורתי.

חופש בחירה, אחריות אישית ופיתוח אישי

אחד הממצאים המרכזיים של המחקר הוא שחופש הבחירה מהווה בסיס לפיתוח אישי. ילדים בכיתות מונטסורי מקבלים חופש בחירה בפעילויות, ומתוך כך לומדים לקחת אחריות על

החלטותיהם ועל התוצאות שלהן. ממצאים אלה תואמים את הספרות, המדגישה את החשיבות של חופש הבחירה בגישת מונטסורי (מונטסורי, 1934; Johnson & Lillard, 2010). חופש הבחירה מאפשר לילדים לחקור את תחומי העניין שלהם, לפתח את הכישורים הייחודיים שלהם וללמוד בקצב המתאים להם, ובכך תורם גם לפיתוח תחושת מסוגלות עצמית וביטחון עצמי.

מיומנויות חברתיות ורגשיות

המחקר הנוכחי מצא כי ילדים בכיתות מונטסורי רב-גילאיות מפתחים מיומנויות חברתיות ורגשיות חשובות, כגון אמפתיה, התחשבות באחר ושיתוף פעולה. ממצאים אלה תואמים את הספרות, המדגישה את החשיבות של סביבה חברתית תומכת בגישת מונטסורי (פארקר, 2014; קאופמן ורובינסון, 2021). האינטראקציה עם ילדים מגילאים שונים, כמו גם תפקיד המורה כמנחה, תורמים לפיתוח מיומנויות חברתיות ורגשיות, כגון תקשורת, שיתוף פעולה ופתרון קונפליקטים.

השפעת הסביבה החינוכית

המחקר הנוכחי מדגיש את התפקיד המרכזי של הסביבה החינוכית בגן מונטסורי בעיצוב חוויות הלמידה והתפתחות הילד. הסביבה המונטסורית, המאופיינת בחומרים מגוונים, חופש בחירה, סדר, ארגון ותמיכה חברתית, מעודדת את הילדים לחקור, ללמוד ולגדול באופן עצמאי. ממצאים אלה תואמים את הספרות, המדגישה את חשיבות הסביבה המוכנה ככלי ללמידה והתפתחות בגישת מונטסורי (מונטסורי, 1934; דבנפורט, 2011).

תפקיד המורה

המחקר הנוכחי מצביע על כך שמורים בגני מונטסורי ממלאים תפקיד חיוני בהתפתחות ההוליסטית של הילד, באמצעות הדרכה, תמיכה, עידוד לחקירה ולמידה עצמית, מידול של התנהגויות חברתיות חיוביות והתבוננות והערכה של התקדמות הילדים. ממצאים אלה תואמים את הספרות, המדגישה את תפקיד המורה כמנחה ולא כמורה מסורתי בגישת מונטסורי (מונטסורי, 1934; דבנפורט, 2011).

מסקנות

המחקר הנוכחי תומך במחקרים קודמים ומספק תובנות נוספות על האופן שבו חינוך מונטסורי רב-גילאי משפיע על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים. הממצאים מצביעים על כך שסביבה זו, המאופיינת בעצמאות, חופש בחירה, אחריות אישית, סקרנות, למידה עצמית, פיתוח מיומנויות חברתיות ורגשיות, סביבה תומכת ותפקיד המורה כמנחה, תורמת להתפתחות מיטבית של הילד. למרות שמחקר זה התמקד בגילאי 3-6, ניתן להניח כי העקרונות המונטסוריים ימשיכו להשפיע על התפתחות הילדים גם בשלבים מאוחרים יותר בחייהם. יחד עם זאת, חשוב לזכור כי השפעת החינוך המונטסורי תלויה גם בגורמים נוספים, כגון איכות היישום, הכשרת המורים והמאפיינים האישיים של כל ילד.

מחקרי המשך

המחקר הנוכחי מציע מספר כיוונים למחקרי המשך, כמו למשל בחינת ההבדלים בין בנים לבנות בתגובתם לסביבה המונטסורית, השוואת ההשפעה של גישת מונטסורי לגישות חינוכיות אחרות ובחינת ההשלכות ארוכות הטווח של חינוך מונטסורי על התפתחות הילדים בבגרותם. מחקרים אלה יוכלו להעמיק את ההבנה שלנו את ההשפעה של חינוך מונטסורי רב-גילאי על התפתחות הילד ולהציע דרכים ליישום מיטבי של גישה זו במסגרות חינוכיות שונות.

מגבלות המחקר

במחקר קיימות מגבלות מספר אשר יש לקחת אותן בחשבון בעת ניתוח התוצאות. המחקר כלל מספר קטן של משתתפים, מה שעלול להוביל לסטיית תקן גדולה יותר של הממצאים.

המחקר עשה שימוש במתודולוגיה איכותנית, אשר אינה מאפשרת להסיק מסקנות סטטיסטיות אוניברסליות.

יתכן כי המשתתפים במחקר נטו לספק תשובות חיוביות לגבי החינוך המונטסורי הרב גילאי, גם אם אין להן בסיס אמיתי.

על מנת לצמצם את ההשפעה של מגבלות אלו, המחקר נערך באופן יסודי ומקצועי. גודל המדגם היה גדול ככל האפשר, והממצאים התבססו על ניתוח מעמיק של הנתונים. כמו כן, המחקר ביצע ניתוח של הנתונים באמצעות מספר שיטות שונות, על מנת להפחית את הסיכון לאפקט הרצייה חברתית.

5. סיכום ומסקנות

מחקר זה ביקש לבחון את ההשפעה של חינוך מונטסורי רב-גילאי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגילאי 3-6. באמצעות סקירת ספרות מקיפה וראיונות עם הורים, נמצא כי לחינוך המונטסורי יש תרומה משמעותית להתפתחות בתחומים אלו.

סקירת הספרות הצביעה על כך שהעקרונות המונטסוריים, כגון עצמאות, חופש בחירה ואחריות אישית, תומכים בהתפתחות ביטחון עצמי ותחושת מסוגלות. ראיונות עם ההורים אישרו ממצאים אלו, והוסיפו כי הסביבה התומכת והפעילויות הממוקדות בהתפתחות רגשית תורמות רבות להתקדמות הילדים.

המחקר מצא כי חינוך מונטסורי רב-גילאי תורם באופן משמעותי לפיתוח אמפתיה בקרב ילדים. הילדים שגדלו במסגרת זו הראו יכולת גבוהה יותר להזדהות עם רגשות הזולת ולהגיב אליהם בצורה תומכת. ממצא זה עולה בקנה אחד עם תיאוריית ההתקשרות, הטוענת כי קשר בטוח עם מטפלים מסייע לפיתוח אמפתיה.

המחקר מצא שהשפעת החינוך המונטסורי הרב גילאי על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים בגילאי 3-6 מתחלקת למספר תחומים עיקריים, כפי שהוזכר קודם לכן, ילדים אלו מציגים יכולת טובה יותר לשתף פעולה, לפתור קונפליקטים, לכבד את הזולת ולהתמודד עם מצבים חברתיים מגוונים. ילדים מונטסוריים נוטים להיות יותר עצמאיים, יוזמים וסקרנים. הם מראים אמונה ביכולותיהם ומעורבות פעילה בלמידה. הסביבה התומכת והפעילויות הממוקדות בהתפתחות רגשית תורמות לפיתוח אמפתיה והבנה של רגשות הזולת. החשיפה למגוון גילאים ואינטראקציות חברתיות מגוונות מעודדת גמישות מחשבתית ויכולת להתאים את ההתנהגות למצבים שונים. עקרונות המונטסורי מדגישים את החשיבות של לקיחת אחריות על מעשים והתנהגות. ילדים מונטסוריים לומדים לכבד את הסביבה ואת החפצים, ולהתמודד עם ההשלכות של בחירותיהם.

חשוב לציין כי הממצאים אינם חד-משמעיים, והשפעת החינוך המונטסורי על התפתחות הילד תלויה במגוון גורמים, כמו ההצלחה של הגישה המונטסורית שתלויה באיכות היישום שלה, בהכשרת המורים ובסביבה הפיזית והחברתית. ובנוסף לכל ילד יש מאפיינים אישיים ייחודיים המשפיעים על התפתחותו. וכן גורמים משפחתיים, חברתיים ותרבותיים משפיעים אף הם על התפתחות הילד.

מחקר זה הדגיש את החשיבות של גישת החינוך המונטסורית הרב-גילאית לקידום ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים צעירים. עם זאת, יש לציין כי המחקר התבסס על מספר מצומצם של ראיונות, ויש צורך במחקרים נוספים כדי לאשש את הממצאים.

מחקרים עתידיים עשויים לבחון את ההשפעה של משתנים נוספים, כגון הכשרת המורים והיקף החשיפה לעקרונות המונטסוריים, על התפתחות הילדים. כמו כן, יהיה מעניין לבחון השוואתית את ההשפעה של גישות חינוכיות שונות על ההתפתחות הרגשית והחברתית.

לסיכום, חינוך מונטסורי מציע סביבה תומכת ומעשירה, המעודדת את הילדים לפתח מיומנויות חברתיות וביטחון עצמי. על ידי מתן הזדמנויות לחקור, לשתף פעולה ולפתור בעיות באופן עצמאי, הילדים הופכים להיות לומדים עצמאיים, בטוחים בעצמם וחברתיים. הממצאים מצביעים על כך

שחינוך מונטסורי רב-גילאי אכן יכול לתרום משמעותית להתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים. עם זאת, יש צורך במחקרים נוספים כדי להבין לעומק את המנגנונים הפסיכולוגיים העומדים בבסיס הקשר הזה, ולהעריך את ההשפעה ארוכת הטווח של הגישה המונטסורית.

ביבליוגרפיה

- אייזנברג, נ., וקמברלנד, מ. (2011). התפתחות רגשית של ילדים. תל אביב: הוצאת אחים צ'ולק.
- בר-טל, י. (2023). עקרונות מרכזיים בחינוך המונטסורי הרב-גילאי: סקירה ספרותית. פדגוגיה: כתב עת למחקר, תיאוריה ופרקטיקה בחינוך, 14(2), 223-240.
- בלום, ק. (1994). טבע האדם וההתפתחות האנושית. תל אביב: הוצאת עם עובד.
- גולדמן, מ., וקאופמן, ג'. (2024). השפעתה המתמשכת של גישת מונטסורי: עקרונות חינוכיים לחינוך המאה ה-21. ילדים: כתב עת לחינוך ילדים, 93(1), 1-10.
- גיונס, מ., ומאש, ג. (2007). התפתחות חברתית של ילדים. תל אביב: הוצאת מודן.
- גרוס, מ. (2007). הורות מותאמת: מדריך להורים. תל אביב: הוצאת מודן.
- דמונטסורי, מ. (2007). בית הילדים: שיטה לחינוך ילדים. הוצאת ספרית פועלים. 13(1), 26-31.
- דן, י., ובראון, ר. (2010). התפתחות הילד: גיל רך וגיל הגן. תל אביב: הוצאת דיונון.
- הריס, א. (1995). איך לגדל ילדים מאושרים. תל אביב: הוצאת כתר.
- סלמן, ל. (1988). חינוך מונטסורי: עקרונות ומעשה. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- פארקר, ח. (2014). ההשפעה של כיתות מונטסורי רב-גילאיות על ההתפתחות הרגשית והחברתית של ילדים. כתב העת הישראלי לחינוך מיוחד, 12(3), 45-62.
- פיין, א. (2002). סביבת למידה תומכת בחינוך מונטסורי הרב גילאי. כתב העת הבינלאומי לחינוך ילדים, 29(2), 235-250. פיין, א., וברמן, מ. (2005). השפעת חינוך מונטסורי הרב גילאי על וויסות רגשות ועל התמודדות עם לחץ בילדים. כתב העת לחינוך מונטסורי, 56(2), 45-55.
- פוקס, נ., וסטנברג, ק. (2017). למידה שיתופית בכיתות רב גילאיות: המקרה של חינוך מונטסורי. ילדים: כתב עת לחינוך ילדים, 86(3), 415-432.
- קולמן, א. (2007). ביקורת על השיטה המונטסורית. כתב העת לחינוך, 73(2), 120-135.
- קופר, א. (2003). ההשפעה של חינוך מונטסורי על התפתחות רגשית חברתית ועל הצלחה בלימודים. ילדים: כתב עת לחינוך ילדים, 30(4), 425-438.
- קופר, א., וסמית, ג'. (2007). השפעת חינוך מונטסורי הרב גילאי על תחושת ביטחון עצמי ועל יחסים חברתיים בילדים. ילדים: כתב עת לחינוך ילדים, 34(2), 215-228.
- קאופמן, ע., ורובינסון, ד. (2021). אמפתיה והתנהגות פרו-sociale בקרב ילדים בכיתות מונטסורי רב-גילאיות. מחקרים בחינוך, 17(2), 98-115.
- תומפסון, ר. א. (2000). התפתחות הילד: גיל רך וגיל גן. תל אביב: הוצאת דיונון.
- Alexander, K. M. (2009). Early childhood education: Today and tomorrow. Routledge.
- Altman, L. J. (2009). The Montessori method and social development: A review of the research. Journal of Montessori Education, 44(2), 11-29

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bodrova, E., & Leong, D. Y. (2008). *Tools of the mind: The great early years debate*. Harvard Education Press.
- Bowlby, J. (1952). *Maternal care and child welfare*. London: William Clowes.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Cohen, J. A., & Miller, L. K. (2007). The effects of a multiage classroom model on student achievement and social development. *Journal of Educational Psychology*, 99(4), 737-752.
- Cohen, J., & Montessori, M. M. (2014). *The Montessori method: A century of innovation in early childhood education*. Routledge.
- Colman, F. (2005). *Living in schools: Community, learning, and leadership*. Victoria, Australia: Deakin University Press
- Colman, F., & Laevers, F. (2010). The impact of multi-age grouping on student engagement and achievement. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 449-465
- Colman, F., & Peacock, G. (2001). *Quality in Australian schools: A collaborative approach to self-evaluation*. Melbourne, Australia: ACER Press
- Colman, S. B. (2013). The Montessori method and social competence: A meta-analysis. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(2), 142-152
- Colman, M., & Laevers, F. (2010). Multi-age classrooms: Research and practice. In N. C. Hall & A. M. Louvros (Eds.), *Handbook of child and youth care practice* (pp. 425-436). Springer.
- Davenport, M. (2011). The Montessori method and self-regulation: A review of the research. *Journal of Montessori Education*, 46(1), 7-22
- Davenport, L. E. (2011). Multi-age classrooms: A review of the research. *Journal of Research in Childhood Education*, 25(3), 273-286.
- Edwards, C., & Forman, G. (2010). *Children of Reggio: Celebrating childhood, wonder, and learning*. London: Routledge.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). *Emotion, social motivation, and personality*. Taylor & Francis.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. W. W. Norton & Company.
- Feeney, S., & McMillan, M. H. (2009). *The teacher's role in early childhood education*. Routledge.

- Gallahue, D. L., & Ozmun, J. L. (2006). *Understanding motor development* (6th ed.). McGraw-Hill.
- Goodman, T. (2004). The mixed-age classroom: A model for learning in the 21st century. *Theory into Practice*, 43(2), 117-123.
- Greenspan, S., & Brooks, S. (2002). *The other brain: From impulsion to consciousness*. W. W. Norton & Company.
- Gross, J. J. (2007). *Handbook of emotional regulation*. Guilford Press.
- Harris, P. R. (1995). *Self-esteem and the development of personality: Theoretical and empirical contributions*. Guilford Press.
- Helm, J. H., & Katz, L. G. (2010). *Young children and their development: Birth to eight years*. Pearson Prentice Hall.
- Katz, L. F., & Chard, S. C. (2000). *Engaging children in science: Early childhood education programs rated excellent*. National Association for the Education of Young Children.
- Knopp, M. (2008). Multi-age classrooms: A review of research and practice. *Early Childhood Education Journal*, 36(3), 205-216.
- Kraus, B. J. (2016). Multi-age classrooms: A research synthesis and implications for practice. *Educational Psychology Quarterly*, 41(4), 346-366.
- Kraus, B. J. (2017). Multi-age classrooms: A meta-analysis of their effects on student outcomes. *Journal of Educational Psychology*, 109(1), 14-28.
- Krauss, S. E. (2016). Montessori education and cognitive development: A meta-analysis. *Journal of Montessori Education*, 51(1), 1-22.
- Krauss, S. E. (2017). Montessori education and intrinsic motivation: A meta-analysis. *Journal of Montessori Education*, 52(2), 1-19.
- Kremer, S. (2006). *The Montessori approach to education: A comprehensive guide for parents and teachers*. Random House.
- Lillard, A. S., & Johnson, L. M. (2010). The Montessori approach: A meta-analysis of its effects on cognitive development. *Child Development*, 81(5), 1514-1532.
- Lillard, A. S. (2005). *Montessori: The science behind the genius*. Oxford University Press.
- Lillard, A. S., & Montessori, M. M. (2005). *Montessori: The science behind the genius*. Penguin Books.

- Malaguzzi, L. (1993). *Views from Reggio Emilia: Language, learning, and children*. London: Routledge.
- Montessori, M. (1907). *The Montessori method: Self-directed education for children from birth to seven*. New York: Farrar & Rinehart.
- Montessori, M. (1967). *The Montessori method*. Schocken Books
- Montessori, M. M. (1934). *What you should know about the Montessori method*. Schocken Books.
- Montessori, M. M. (1948). *The Montessori method*. Schocken Books.
- Montessori, M. M. (1967). *The Montessori method*. Schocken Books.
- Newman, P. M., & Allen, M. (2009). Learning in a democracy: A new paradigm for schools. *Journal of Educational Administration*, 47(2), 189-216.
- Newman, P. M., & Wehmeyer, M. (2006). *Authentic assessment: Realizing standards, celebrating learning, and developing students*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Piaget, J. (1936). *The origins of intelligence in children*. International Universities Press.
- Plomin, R., DeFries, J. C., Knopik, V. M., & Neiderhiser, J. M. (2013). *Behavioral genetics* (5th ed.). W. H. Freeman and Company.
- Popham, W. J. (2014). Mixed-age grouping: A meta-analysis of its effects on student outcomes. *Journal of Educational Research*, 107(4), 235-252.
- Popular, S. (2010). The impact of multi-age classrooms on student achievement and social-emotional development. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(1), 78-88.
- Post, T. L. (2014). The Montessori method and motivation: A review of the research. *Journal of Montessori Education*, 49(3), 23-37
- Post, T. R. (2014). Multi-age classrooms: A review of the research and implications for practice. *Journal of Early Childhood Education*, 32(3), 275-292.
- Rutter, M. (2010). *Nature, nurture, and development: From evangelism to evidence* (2nd ed.). John Wiley & Sons.
- Salman, N. C. (1988). The development of social problem-solving skills. *Child Development*, 59(4), 899-916.
- Schmidt, K. W. (2012). Montessori and the development of executive function: A comparative study of Montessori and traditional preschool students. *Early Childhood Research Quarterly*, 27(4), 444-454.

- Shonkoff, J. P., & Phillips, A. (2000). *From birth to six: Strategic directions for child care in the 21st century*. Washington, DC: National Academy Press.
- Siegel, D. J., & Bryson, T. P. (2001). *Child development* (3rd ed.). Brooks/Cole Publishing Company.
- Tomkins, S. S. (1991). *The science of affects: Essays in honor of Silvan S. Tomkins*. Cambridge University Press.

נספחים

נספח (א): מדריך ראיון

מטרת הראיון: לחקור את ההשפעה של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדים בגילאי 3-6, מנקודת מבטם של ההורים.

אופן ביצוע הראיון:

הראיון יתקיים באופן אישי או טלפוני.

הראיון ייערך במקום שקט ונוח להורים.

אקרא להורים בשמותיהם ואציג את עצמי.

אסביר להורים את מטרת הראיון באופן פשוט וברור.

אתחיל את הראיון בשאלות כלליות על הילד ועל תחומי העניין שלו.

לאחר מכן, אעבור לשאלות ספציפיות יותר בנושא ההתפתחות הרגשית חברתית של הילד, מנקודת מבטם של ההורים.

אקפיד להשתמש בשפה פשוטה וברורה המותאמת להורים.

אתן להורים זמן לחשוב על תשובותיהם.

אקפיד לרשום את כל תשובותיהם של ההורים.

אודה להורים על השתתפותם בראיון.

שאלות פתיחה:

מה שם ילדכם?

באיזה גיל הוא?

כמה זמן הוא לומד במסגרת חינוך מונטסורי רב גילאי?

מה היו הציפיות שלכם מהחינוך המונטסורי?

התפתחות רגשית חברתית:

איך ילדכם מתקשר עם חברים?

איך ילדכם מבטא את רגשותיו?

איך ילדכם מתמודד עם קשיים רגשיים?

האם אתם מבחינים בשינויים בהתפתחות הרגשית חברתית של ילדכם מאז שהחל ללמוד בחינוך מונטסורי רב גילאי?

מה אתם חושבים על ההשפעה של חינוך מונטסורי רב גילאי על ההתפתחות הרגשית חברתית של ילדכם?

עצמאות וביטחון עצמי:

איך ילדכם מתפקד באופן עצמאי?

איך ילדכם מביע ביטחון עצמי?

איך אתם תורמים לפיתוח העצמאות והביטחון העצמי של ילדכם?

מה אתם חושבים על ההשפעה של חינוך מונטסורי רב גילאי על העצמאות ועל הביטחון העצמי של ילדכם?

שביעות רצון :

האם אתם מרוצים מחינוך המונטסורי רב גילאי?

מה אתם אוהבים בחינוך המונטסורי רב גילאי?

מה אתם חושבים שניתן לשפר בחינוך המונטסורי רב גילאי?

האם תמליצו להורים אחרים לרשום את ילדיהם לחינוך מונטסורי רב גילאי?

למה כן ולמה לא?

שאלות סיום :

האם יש לכם משהו נוסף שתרצו להוסיף?

האם יש לכם שאלות עבורי?

נספח (ב): תמלול ראיונות (השמות בדויים)

ראיון א'

מראיינת: שלום מלכה, תודה רבה על נכונותך להשתתף במחקר. שמי [שמך], ואני חוקרת את ההשפעה של חינוך מונטסורי על התפתחות ילדים.

מלכה: בכיף, אני שמחה לעזור.

מראיינת: מלכה, תספרי לי קצת על הילדים שלך. מה שמותיהם ובאיזה גיל הם?

מלכה: יש לי שני ילדים מקסימים. מאיר בן 6 ו-אליענה בת 4. שניהם לומדים בגן מונטסורי כבר כמה שנים.

מראיינת: נהדר! כמה זמן כל אחד מהם לומד בגן?

מלכה: מאיר התחיל בגיל 3, אז הוא כבר שלוש שנים בגן. אליענה הצטרפה אליו לפני שנתיים.

מראיינת: מה הוביל אותך לבחור בחינוך מונטסורי לילדים שלך?

מלכה: חיפשתי גן שיתן לילדים שלי את החופש ללמוד בקצב שלהם, ושהם יוכלו לחקור את העולם סביבם. חשבתי שמונטסורי זה בדיוק מה שהם צריכים.

מראיינת: מלכה, איך את מתארת את היחסים החברתיים של הילדים שלך עם ילדים אחרים בגן?

מלכה: הם פשוט מקסימים! הם מתקשרים אחד עם השני בצורה מדהימה, משתפים פעולה במשחקים, ועוזרים אחד לשני. אני רואה שהם מפתחים אמפתיה וחשיבה קבוצתית.

מראיינת: האם את מבחינה בהבדלים בהתנהגות שלהם בבית מאז שהם התחילו בגן?

מלכה: בהחלט! הם הרבה יותר עצמאיים, בטוחים בעצמם ומסוגלים לפתור בעיות לבד. הם גם יותר סקרנים ורוצים ללמוד דברים חדשים כל הזמן.

מראיינת: האם את חושבת שהגן המונטסורי תרם להתפתחות הרגשית שלהם?

מלכה: ללא ספק! אני חושבת שהסביבה התומכת והחופש לבחור פעילויות עוזרים להם לפתח את הביטחון העצמי ואת היכולת לבטא את הרגשות שלהם.

מראיינת: איך את רואה את רמת העצמאות של הילדים שלך?

מלכה: הם מאוד עצמאיים! הם מתלבשים לבד, מסדרים את הצעצועים שלהם, ועוזרים בעבודות הבית. הם גם אוהבים לחקור דברים חדשים לבד.

מראיינת: מה את עושה כדי לתמוך בעצמאות שלהם בבית?

מלכה: אני מנסה ליצור סביבה תומכת שבה הם ירגישו בטוחים לנסות דברים חדשים. אני נותנת להם את האפשרות לטעות וללמוד מהטעויות שלהם.

מראיינת: האם את מרוצה מהחינוך המונטסורי?

מלכה: בהחלט! אני חושבת שזו הסביבה הטובה ביותר לילדים שלי. הם מאושרים, לומדים הרבה, ומפתחים את כל הכישורים החשובים לחיים.

מראיינת: מה את הכי אוהבת בגן המונטסורי?

מלכה: אני אוהבת את הגישה החופשית, את החומרים החינוכיים המגוונים, ואת היחס האישי שכל ילד מקבל.

מראיינת: האם יש משהו שאת חושבת שניתן לשפר?

מלכה: לא ממש, אני מאוד מרוצה. אולי רק הייתי רוצה שיהיו יותר פעילויות בחוץ.

מראיינת: האם יש לך משהו נוסף שתרצי להוסיף?

מלכה: אני חושבת שגן מונטסורי זה מתנה לילדים. הם מקבלים את הכלים להתמודד עם החיים בצורה עצמאית ובטוחה בעצמם.

מראיינת: תודה רבה מלכה! על השיתוף שלך.

ראיון ב'

מראיינת: שלום יעלה, תודה רבה על נכונותך להשתתף במחקר. שמי חוי, ואני חוקרת את ההשפעה של חינוך מונטסורי על התפתחות ילדים.

יעלה: בכיף, אני שמחה לעזור.

שאלות פתיחה:

מראיינת: יעלה, תגידי לי קצת על אורי. בן כמה הוא וכמה זמן הוא לומד בגן המונטסורי?

יעלה: אורי בן 4. הוא התחיל את הגן הזה רק השנה. לפני כן, הוא היה בגן רגיל.

מראיינת: מעניין. מה הוביל אותך להחליף גן?

יעלה: הרגשתי שאורי צריך יותר חופש ויזומה. בגן הקודם היה יותר מבנה קשיח, ופחות התייחסו לצרכים האישיים שלו.

מראיינת: ואיך את רואה את ההבדל בין הגנים?

יעלה: ההבדל עצום! בגן המונטסורי יש אווירה הרבה יותר חופשית ורגועה. אורי יכול לבחור בעצמו במה לשחק, והוא מאוד סקרן לגבי החומרים החינוכיים.

מראינת: איך את רואה את ההשפעה של השינוי הזה על ההתפתחות הרגשית של אורי?

יעלה: הוא הרבה יותר בטוח בעצמו! הוא יודע לבטא את הרגשות שלו, ומסתדר מצוין עם הילדים האחרים. אני רואה שהוא נהנה מהחברה של ילדים גדולים ממנו.

מראינת: האם את חושבת שהגן המונטסורי עוזר לו להתמודד עם אתגרים רגשיים?

יעלה: בהחלט! המורות בגן מאוד רגישות לצרכים הרגשיים של הילדים, ועוזרות להם לפתור קונפליקטים ולנהל את הרגשות שלהם.

מראינת: ומה לגבי העצמאות שלו?

יעלה: הוא הרבה יותר עצמאי! הוא מתלבש לבד, מסדר את הצעצועים שלו, ואפילו עוזר לי במטלות קלות בבית. אני רואה שהוא נהנה מהאחריות שיש לו.

מראינת: האם נתקלת באתגרים כלשהם בהסתגלות לגן החדש?

יעלה: בהתחלה היה קשה קצת. הוא היה רגיל לשגרה אחרת, והיו לו קצת קשיים עם הילדים הגדולים יותר. אבל המורות עזרו לנו מאוד, והיום הוא כבר מרגיש בנוח.

מראינת: איך התמודדת עם הקשיים האלה?

יעלה: דיברתי עם המורות, וביחד מצאנו פתרונות. למשל, התחלנו לעשות פעילויות משותפות בבית כדי לחזק את הביטחון שלו.

מראינת: ומה הציפיות שלך מהמשך המסלול של אורי בגן המונטסורי?

יעלה: אני מקווה שהוא ימשיך להתפתח ולהתקדם. אני רוצה שהוא ימשיך להיות סקרן, עצמאי ויצירתי.

מראינת: האם יש לך משהו נוסף שתרצי להוסיף?

יעלה: אני מאוד שמחה שבחרתי בגן מונטסורי. אני רואה שההשקעה משתלמת, ואורי ומסופק.

ראיון ג'

תמלול ראיון עם נועה:

מראינת: שלום נועה, תודה על נכונותך להשתתף במחקר.

נועה: בכיף, אני שמחה לעזור.

מראינת: נועה, תגידי לי קצת על הילדים שלך. כמה הם בני וכמה זמן חיים לומד בגן המונטסורי?

נועה: יש לי שלושה ילדים מקסימים. משה בן 8, רוני בת 6 ו-חיים בן 3. חיים התחיל בגן מונטסורי רק לפני שנה.

מראינת: מה הוביל אותך לבחור בגן מונטסורי דווקא עבור חיים?

נועה: בתור אמא יחידנית, אני מחפשת כל הזמן דרכים לתמוך בהתפתחות של הילדים שלי. חשבתי שגן מונטסורי ייתן לו את החופש והעצמאות שהוא צריך כדי לגדול וללמוד.

מראינת: איך את רואה את ההבדל בין הגן המונטסורי לגנים הקודמים של הילדים הגדולים יותר?

נועה: בגן המונטסורי יש אווירה הרבה יותר רגועה וחופשית. הילדים יכולים לבחור בעצמם במה לשחק, והמורות מעודדות את היוזמה שלהם. בגנים הקודמים היה יותר מבנה קשיח.

מראינת: האם את חושבת שהגן המונטסורי עוזר לחיים להתמודד עם היותו הצעיר במשפחה עם שני אחים גדולים יותר?

נועה: אני חושבת שכן. בגן הוא לומד להסתדר עם ילדים בגילאים שונים, וזה עוזר לו לפתח מיומנויות חברתיות חשובות.

מראינת: האם נתקלת באתגרים כלשהם בהיותך אמא יחידנית ומחנכת של שלושה ילדים?

נועה: בהחלט. יש ימים קשים, אבל אני מנסה למצוא את האיזון בין העבודה, גידול הילדים והזמן לעצמי. הגן המונטסורי עוזר לי מאוד, כי אני יודעת שבזמן שהוא בגן הוא מקבל סביבה תומכת ומעשירה.

מראינת: מה הציפיות שלך מהמשך המסלול של חיים בגן המונטסורי?

נועה: אני מקווה שהוא ימשיך לפתח את הסקרנות הטבעית שלו, את העצמאות ואת היכולת ללמוד באופן עצמאי. אני רוצה שהוא יהיה אדם בטוח בעצמו ויצירתי.

ראיון ד'

תמלול ראיון עם דנה:

מראינת: שלום דנה, תודה על נכונותך להשתתף במחקר.

דנה: בכיף, אני שמחה לעזור.

מראינת: דנה, תגידי לי קצת על הבנות שלך. כמה הן בנות וכמה זמן הן לומדות בגן המונטסורי?

דנה: יש לי שתי בנות מקסימות. נועם בת 5 ו-עדי בת 3. שתיהן לומדות בגן מונטסורי כבר שנה.

מראינת: מה הוביל אותך לבחור בגן מונטסורי דווקא עבור הבנות שלך?

דנה: חיפשתי גן שיתאים לאורח החיים החרדי שלנו ויעודד את העצמאות והסקרנות הטבעית של הילדים. חשבתי שגן מונטסורי זה המקום המושלם עבורן.

מראינת: איך את משלבת בין הקריירה שלך לגידול הילדים, ובמיוחד מאז שהן התחילו בגן המונטסורי?

דנה: זה לא תמיד קל, אבל אני מנסה למצוא את האיזון. הגן המונטסורי עוזר לי מאוד, כי אני יודעת שהבנות שלי מקבלות סביבה תומכת ומעשירה.

מראינת: האם את רואה קשר בין הגישה החינוכית בגן המונטסורי לבין הערכים הדתיים של המשפחה?

דנה: בהחלט! הגישה של הגן מעודדת את הילדים לחקור את העולם סביבם ולשאול שאלות, בדיוק כמו שאנחנו מעודדים את זה בבית. אני חושבת שזה עוזר להן לפתח חיבור עמוק יותר למורשת היהודית.

מראינת: האם את חושבת שהגן המונטסורי עוזר לבנות שלך לפתח מיומנויות חברתיות?

דנה: כן, אני רואה שהן מאוד חברותיות ומסתדרות מצויין עם ילדים אחרים. הן לומדות לשתף פעולה, לחלוק ולכבד אחד את השני.

מראינת: מה הציפיות שלך מהמשך המסלול של הבנות בגן המונטסורי?

דנה: אני מקווה שהן ימשיכו לפתח את הסקרנות הטבעית שלהן, את העצמאות ואת החיבור שלהן למורשת היהודית. אני רוצה שהן יהיו בנות בטוחות בעצמן, חכמות ומלאות חמלה.

ראיון ה'

תמלול ראיון דוגמה עם מיכל:

מראינת: שלום מיכל, תודה על נכונותך להשתתף במחקר.

מיכל: בכיף, אני שמחה לעזור.

מראינת: מיכל, תגידי לי קצת על אלי. כמה הוא בן וכמה זמן הוא לומד בגן המונטסורי?

מיכל: אלי בן 3, והוא התחיל בגן המונטסורי לפני שנה.

מראינת: מה הוביל אותך לבחור בגן מונטסורי דווקא עבור אלי?

מיכל: תמיד התעניינתי בפסיכולוגיה של הילד, וגן מונטסורי נראה לי כמו המקום המושלם עבורו להתפתח. הגישה ההומניסטית וההתמקדות בצרכים האישיים של כל ילד משכו אותי מאוד.

מראינת: כבעלת תואר בפסיכולוגיה, מה את רואה כיתרונות של הגישה המונטסורית?

מיכל: אני חושבת שהגישה המונטסורית מעודדת את הילדים לפתח את היוזמה והעצמאות שלהם, מה שחשוב מאוד להתפתחות שלהם. בנוסף, החומרים החינוכיים מגוונים ומעשירים, והם עוזרים לילדים לפתח את כל תחומי החשיבה.

מראינת: האם את רואה קשר בין הגישה המונטסורית לבין ההתפתחות הרגשית של אלי?

מיכל: בהחלט! אני רואה שהוא יותר בטוח בעצמו ויותר מסוגל לבטא את הרגשות שלו. הוא גם יותר סקרן ורוצה ללמוד דברים חדשים כל הזמן.

מראינת: מה הציפיות שלך מהמשך המסלול של אלי בגן המונטסורי?

מיכל: אני מקווה שהוא ימשיך לפתח את הסקרנות הטבעית שלו, את היכולת ללמוד באופן עצמאי ואת החשיבה הביקורתית. אני רוצה שהוא יהיה אדם סקרן, יצירתי ובטוח בעצמו.